

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra historie

Četnické oddělení v Hranicích
za první republiky
(1918–1938)

Bakalářská diplomová práce
Jakub Janota

Vedoucí: PhDr. Pavel Kreisinger, Ph.D.

Olomouc 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil pouze literaturu uvedenou v seznamu.

V Olomouci 2021

.....

Podpis

Poděkování:

Chtěl bych poděkovat PhDr. Pavlu Kreisingerovi, Ph.D. za vedení této práce, odborné připomínky a cenné rady.

Obsah

1. Seznam zkratk.....	6
2. Úvod.....	6
3. Stav zkoumané problematiky.....	6
4. Organizace československého četnictva	7
2.1. Oddělení u ministerstva vnitra.....	7
2.2. Zemská četnická velitelství.....	8
2.3. Exponovaní štábní důstojníci	8
2.4. Doplnovací oddělení	8
2.5. Četnická oddělení	9
2.6. Okresní četnická velitelství.....	9
2.7. Četnické stanice	10
2.8. Další četnické útvary	10
2.9. Četnické hodnosti	11
5. Okresy spadající pod četnické oddělení Hranice.....	12
6. Systemizovaný stav četnického oddělení Hranice.....	14
6.1. Velitelé	14
6.2. Turbulentní léta 1918-1920.....	14
6.2.1. Listopad 1918–březen 1919	14
6.2.2. Duben 1919–srpen 1920	15
6.2.3. Závěr turbulentního období	17
6.3. Od roku 1920–správní reforma z roku 1927.....	17
6.3.1. Září 1920–duben 1926.....	17
6.3.2. Změna územní organizace četnického oddělení Hranice	18
6.3.3. Květen 1926 až prosinec 1927.....	18
6.3.4. Konec roku 1927	19
6.4. Finální podoba četnického oddělení 1928-1938	19
6.4.1. Září 1938	20
6.5. Další údaje o četnictvu v oddělení.....	20
6.6. Shrnutí systemizovaných stavů četnického oddělení v Hranicích.....	21
7. Kázeň četnictva.....	22
7.1. Protokoly trestů	22
7.2. Protokoly pochval.....	26

8.	Památník oddělení.....	27
9.	Portáši, národní četníci?	33
9.1.	Historie sboru	34
9.2.	Ševčíkova práce	35
10.	Závěr.....	36
11.	Resumé	37
12.	Seznam literatury a pramenů.....	37
12.1.	Archivní prameny.....	38
12.2.	Tištěné prameny	38
12.3.	Seznam literatury	39
12.4.	Internetové zdroje	40
13.	Přílohy	40

1. Seznam zkratk

ČO – četnické oddělení

MV – ministerstvo vnitra

OČV – okresní četnické velitelství

PO – politický okres

ZČV – zemské četnické velitelství

2. Úvod

Četnictvo, které v rakouské monarchii vzniklo podle vzoru svého napoleonského protějšku, se stalo páteří bezpečnostních sborů Rakouské říše. Nezměněné přešlo do rukou Československa, aby skrze osvědčené organizační struktury a služební metody napomohlo ke stabilizaci nově vzniklého státu. Zjistě pomohla i připravenost četnictva asistovat armádě ve válce. I přes organizační změny zůstal smysl existence sboru nezměněn a nadále tak zajišťoval bezpečnost a pořádek v zemi. Četnictvo se však muselo potýkat i s obtížnou minulostí. Na cokoliv s monarchií spjatého mohlo být nahlíženo spatra a četnictvo nebylo výjimkou. Takže spolu s novými potřebami válkou vysíleného státu muselo četnictvo vybudovat nové jméno a získat si potřebný respekt.

Cílem této práce je nahlédnout do dějin četnického oddělení v Hranicích jakožto správního mezičlánku mezi okresními velitelstvími a zemskými četnickými velitelstvími. Zkoumaným obdobím budou léta první republiky, tedy období mezi lety 1918 a 1938. Obsáhlý fond četnického oddělení Hranice, který je pro dané období celistvý, nám pomůže vykreslit realitu práce na velitelství oddělení. Po seznámení se se strukturou četnického velení je nasnadě přiblížit zeměpisné reálie oddělení, což skvěle poslouží i při nahlížení do některých statistik týkajících se mužstva, u nichž bude poukázáno na historické události, jež na změny v mužstvu i důstojnictvu měly vliv. K tomuto účelu bude mimo jiné použito různých monografií, dobových četnických tiskovin nebo dobových zákonů. Při dalším studiu materiálu bude využito i konkrétních případů k vytvoření jasnějšího obrazu o kázni četníků v hranickém oddělení nebo o obecném dění v jeho obvodu. Na závěr nebude chybět ani pohled na starost četníků o budování dobrého jména a reputace před veřejností.

3. Stav zkoumané problematiky

Odborné literatuře o četnictvu se u nás věnují dvě skupiny autorů. Do první bychom mohli zařadit odborníky na problematiku bez minulosti v bezpečnostních složkách. Takovými jsou například Lubomír Uhlíř a Pavel Macek, kteří zpracovali komplexní historii bezpečnostních sborů u nás a rozčlenili ji do několika segmentů, nebo manželé Kolářovi, jež

zkoumají četnictvo ze všech možných stran. Například jejich studie o sociálním postavení mužstva a důstojnictva jsou značně přínosné pro kohokoliv, kdo se o danou tematiku zajímá.

Druhá, početnější skupina, je složena z policejních historiků. Můžeme uvést třeba pplk. Radka Galaše, plk. Michala Dlouhého nebo plk. Miroslava Spurného. Výčet prací o četnictvu je poměrně obsáhlý a tematicky různorodý. Setkáme se s obecnými dějinami a strukturou četnictva (v podání Uhlíře, Macka nebo Spurného) a lze nalézt i mnohem vymezenější témata, jakými jsou například dějiny okresních četnických velitelství a četnických stanic ve všech koutech bývalého Československa, práce zabývající se složením mužstva a důstojnictva, dějiny o pohraničních střetech a taktéž články o výzbroji, výstroji nebo výcviku.

Na Hranicku, Lipensku, Valašsku a Novojičínsku je záležitost četnictva neprozkoumána. Převážně to lze přisoudit přílišné torzovitosti pramenné základny pro období první republiky. Naštěstí se dochoval poměrně celistvý fond Četnického oddělení v Hranicích, který skýtá alespoň zprostředkovaný pohled na četnictvo v daném období a obvodu. Problematika Novojičínska je pak zmiňována pouze v kontextu národnostních nepokojů a neoficiálního státu Sudetenland.

4. Organizace československého četnictva

Spolu s přechodem četnictva do služeb Národního výboru vyvstala otázka, jak s bezpečnostním sborem dále naložit. Dle zákona č. 1/1918 Sb. z. a n. byl stále v platnosti zákon č. 1/1895 schválený v prosinci 1894, což znamenalo, že četnictvo mělo zůstat v rukou ministerstva zeměbrany nebo ekvivalentu daného ministerstva. Antonín Švehla se nicméně jako ministr vnitra zasadil o přesunutí bezpečnostního sboru pod křídla svého ministerstva. Přesto však všechny vazby na ministerstvo národní obrany nebyly zpřetrhány a četníci patřičného věku se účastnili vojenských cvičení. Stejně tak výzbroj četnictva záležela na shodě obou ministerstev.¹

Dne 14. dubna 1920 došlo k vydání zákona o četnictvu č. 299/1920 Sb. z. a n., který definitivně vymezil novou organizační strukturu sboru Československého četnictva. Organizace četnictva se řídila rovněž podle organizace ostatních správních orgánů, proto byla četnická velitelství zřizována v místech sídel politických a soudních úřadů.²

2.1. Oddělení u ministerstva vnitra

Na MV bylo zřízeno 13. oddělení, které spolupracovalo s 5. oddělením, které se zabývalo záležitostmi bezpečnostních sborů. Tyto dvě oddělení spolu utvářela III. prezidiální

¹ GALAŠ, Radek: *Československé četnictvo 1918-1929*. Praha 2019. str.: 35–42.

² SPURNÝ, Miroslav: *Ve dne v noci podle zákoníku... Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc 2013. str. 90-93.

odbor. Při reorganizaci v roce 1937 došlo i k přesunu četnických záležitostí k 12. oddělení v V. odboru MV. V samém čele četnictva pak stál generální velitel. Náplní jeho práce bylo udržování kázně a vojenského pořádku ve sboru. Mohl udělovat dovolené a povolení k sňatku pro důstojnictvo. V jeho pravomoci bylo povýšení, přemístění nebo penzionování důstojníků. Další důležitou povinností bylo vykonávání přehlídek a dohlížení na výcvik důstojnického sboru. Při přehlídkách jednotlivých velitelství a stanic se generální velitel přesvědčoval o průběhu služby, zaškolování mladých četníků, disciplíně a materiální připravenosti, tedy stavu výstroje a výzbroje. Jakékoliv nesrovnalosti pak buďto musel odstranit sám, nebo byl povinen předat informaci představiteli odpovídající zemské politické správy.³

2.2. Zemská četnická velitelství

Prvním článkem územního členění četnictva jsou zemská velitelství. Ta se nacházela ve všech zemských centrech, tedy Praze, Brně, Opavě, Bratislavě a Užhorodě. Opavské velitelství bylo roku 1928 zrušeno a jeho území připadlo do správy Brněnského zemského velitelství. V čele tohoto orgánu stál zemský velitel, jenž se zodpovídal zemskému prezidentovi ve věcech bezpečnostní služby a používání četnictva a generálnímu veliteli četnictva spolu s MV v záležitostech kázně a organizace sboru. Zemský velitel stejně jako jeho nadřízený prováděl přehlídky velitelství a stanic, přičemž dohlížel na výcvik mladých četníků. Zároveň měl za úkol čas od času zveřejňovat „příběhy“, čili případy, kdy se nějaký četník zachoval příkladně a nějakou situaci či případ vyřešil ukázkovým způsobem. Mimo velitele se na velitelství nacházel štáb, lékař, mobilizační oddělení a doplňovací oddělení.⁴

2.3. Exponovaní štábní důstojníci

Instituce exponovaných štábních důstojníků existovala od 1. ledna 1921 do 1. října 1929. Exponovaný štábní důstojník zastupoval zemského velitele pro určitá četnická oddělení, aby se snížil administrativní tlak na zemská velitelství. Fakticky exponovaní důstojníci působili pouze v Čechách, na Moravě (mezi lety 1928–1929 na Moravskoslezsku), a to z důvodu velikosti obou zmíněných regionů.⁵

2.4. Doplňovací oddělení

Doplňovací oddělení sloužila pro teoretický výcvik nastupujících četníků a značně usnadnila situaci okolo nástupu nových četníků do služby. Zároveň se starala o doplňování

³ MACEK, Pavel a Uhlíř, Lubomír: *Dějiny policie a četnictva II.: Československá republika (1918-1938)*. Praha 1999. str. 52-53.

⁴ MACEK, P. a UHLÍŘ, L.: *Dějiny policie a četnictva II.* str. 54.

⁵ GALAŠ, R.: *Československé četnictvo*. str. 145–149.

znalostí u strážmistrů aspirujících na vrchní strážmistry. K rozhodnutí o zřízení těchto oddělení došlo na jednání prezidia MV dne 4. ledna 1919.⁶

Vzhledem k tomu, že se u mladých četníků a četníků na zkoušku samostudium neosvědčilo, došlo dle výnosu MV č. 30.691–13–21 ze dne 15. listopadu 1921 ke zřízení pozice osvětového referenta. Tento referent četníkům doplňoval obecné znalosti o vlastivědě, zeměpisu, kultuře aj. Do jeho pravomocí spadalo organizovat návštěvy muzeí, obrazáren, kin či jiných památek. Jeho povinností bylo taktéž zřídit pro své kolegy knihovnu. Každý zemský velitel si měl dle výnosu z řad svých důstojníků vybrat právě jednoho takového referenta. Výuku prováděli zpravidla správní důstojníci.⁷

2.5. Četnická oddělení

Četnická oddělení byla mezičlánkem mezi ZČV, případně exponovanými štábními důstojníky, a okresními četnickými velitelstvími. ČO spravovala hned několik OČV, minimálně však dvě. Velitel ČO měl na starost vykonávat v oblasti svého působení přehlídky, udržovat u mužstva kázeň a vzdělávat jej v praktické bezpečnostní službě. Mimo jiné byl také povinen vyzdvihovat před svými podřízenými příkladná počínání jednotlivých četníků skrze poučné rozkazy, které musely být schváleny na ZČV. Zodpovídal se zemskému veliteli a místním politickým a soudním úřadům. Dále mohl navrhopvat četníky na pochvaly a odměny. Měl jednoho kancelářského pomocníka a v případě absence jej zastupoval buďto určený důstojník, anebo okresní četnický velitel v sídle oddělení.⁸ Do správy ČO mohly také spadat četnické pátrací stanice a četnické silniční kontrolní stanice.⁹

2.6. Okresní četnická velitelství

V sídle každého politického okresu se nacházela okresní četnická velitelství. Tato velitelství byla nejnižšími správními útvary četnictva a měla pod sebou dislokovaný určitý počet stanic, který závisel od rozlohy okresu a počtu obyvatel. Okresní četnický velitel spolupracoval s okresním hejtmanem svého okresu v otázkách bezpečnostní situace. Zároveň dohlížel a řídil působení jemu podřízených stanic. Delegoval stanicím příkazy okresního politického úřadu. Opět měl na starost vykonávat pravidelné přehlídky i neočekávané kontroly jemu podřízených stanic, aby zkontroloval služební i mimoslužební poměry zdejšího četnictva, výcvik četníků na zkoušku či výstroj a výzbroj. V případě nesrovnalostí mohl buďto intervenovat sám, anebo mohl podat hlášení příslušnému četnickému oddělení.¹⁰

⁶ MACEK, P. a UHLÍŘ, L.: *Dějiny policie a četnictva II.* str. 55.

⁷ GALAŠ, R.: *Československé četnictvo.* str. 149–151.

⁸ MACEK, P. a UHLÍŘ, L.: *Dějiny policie a četnictva II.* str. 55–56.

⁹ SPURNÝ, Miroslav: *Ve dne v noci podle zákoníku...* s. 93.

¹⁰ MACEK, P. a UHLÍŘ, L.: *Dějiny policie a četnictva II.* str. 56–57.

2.7. Četnické stanice

Četnické stanice jsou nejnižší instancí četnických útvarů a jejich pole působnosti zahrnovalo celé území Československa krom obvodů, kde působil sbor stráže bezpečnosti. Obvod četnické stanice zahrnoval 4–5 obcí, zpravidla na území jednoho politického okresu, existovaly však výjimky schválené ministerstvem vnitra. Nejmenší možný stav těchto útvarů byli tři četníci. Velitelem musel vždy být definitivní četník. Ten dohlížel na dodržování služební instrukce a přesvědčoval se o informovanosti svých četníků ve věcech zatykačů a dění v obvodu, se kterým se sám musel velmi dobře seznámit.¹¹

2.8. Další četnické útvary

Mezi ně řadíme například četnické pátrací stanice zřízené v roce 1928 u krajských soudů, či OČV. Od roku 1933 se ovšem staly samostatnými útvary. Služebně podléhaly četnickým oddělením, na jejichž území se nacházely. Ve výjimečných případech však mohly spadat do kompetence četnického oddělení, na jehož území bylo prováděno vyšetřování (spor mezi dvěma veliteli oddělení o velení se pak řešil s ohledem na služební stáří). Stav byl podle předpisu 9 mužů a doplňoval se z řad pro pátrací službu motivovaných četníků. Mezi úkony četnické pátrací stanice spadalo vedení evidence zločinů, zločinců a cikánů, zajišťování důkazů na místech činů, následná pátrací činnost a plánované objíždky předem stanovených tras za cílem dohlížet na dopravní situaci.¹²

Dalším útvarem jsou četnické silniční kontrolní stanice. Ty mohly být podřízeny buďto velitelům oddělení, nebo okresním četnickým velitelům. Byly zřizovány od roku 1935. Jejich úlohou bylo dohlížet na dodržování pravidel silničního provozu (tehdy nazývaných „předpisy upravující dopravu po silnicích“). Silniční kontrolní stanice dohlížely hlavně na dopravu po státních silnicích a tzv. mezinárodních autostrádách, občas však hlídky zavítaly i na okresní silnice, kdy se museli četníci od silniční kontrolní stanice zapsat v staniční knize na každé stanici, jejímž obvodem projížděli. Jejich povinností bylo pomáhat u dopravních nehod a poskytnout první pomoc, zároveň raněné museli přepravit k lékaři nebo naopak lékaře na místo nehody. Vozy těchto stanic již byly vybaveny sirénou a návěstkou a četníci z těchto stanic mohli stíhat některé pachatele přestupků.¹³

Četnické pohotovostní oddíly byly zřizovány výhradně v pohraničních oblastech. Tyto oddíly čítaly mezi 20 až 35 muži a byly „k ruce“ lokálním stanicím a velitelstvím, jež si mohla zavolat četníky z těchto oddílů v případě zvýšeného bezpečnostního rizika. Svou činností byly

¹¹ DLOUHÝ, Michal: *Století četnické kriminalistiky, historie kriminalistiky na území České republiky*. Cheb 2014. s. 152–153.

¹² DLOUHÝ, Michal: *Století četnické kriminalistiky*. s. 158–161.

¹³ SPURNÝ, Miroslav: *Ve dne v noci podle zákoníku...* s. 96–97.

přímo podřízeny veliteli místního četnického oddělení. Oddílu velel zpravidla vrchní strážmistr, jemuž pomáhali dva instruktoři, jelikož k těmto oddílům byli přidělováni výhradně četníci na zkoušku. Není tedy podivu, že členové těchto oddílů nemohli zasahovat bez spolupráce stanic, v jejichž obvodu bylo potřeba zasáhnout.¹⁴

Roku 1935 byly založeny i četnické letecké hlídky, které měly kontrolovat letecký prostor nad Československem z důvodu zvýšeného počtu neautorizovaných přeletů ze strany Německa a Maďarska.¹⁵

2.9. Četnické hodnosti

První dva roky po vzniku Československé republiky se nadále setkáváme u četnictva s hodnostmi přejatými z rakouského systému, kdy se setkáváme s generálem četnictva, jež má pod sebou velitele jednotlivých ZČV. Tito velitelé většinou byli v hodnostech vyšších důstojníků. ČO velel zpravidla ryt mistr. OČV pak velel okresní četnický inspektor, pod nímž už se nacházeli pouze strážmistři I. a II. tříd, závodčí a četníci na zkoušku.¹⁶

Na konci války a v počátcích nového státu ještě existovala instituce náhradních a výpomocných četníků. Náhradní četníci se označovali též jako místostrážmistři. Jednalo se o občany, kteří byli za války povoláni do služby a následně posláni k četnictvu jako náhrada profesionálních četníků, jichž byl nedostatek.¹⁷ Výpomocný četník byl dalším řešením tohoto problému. Jednalo se o místní dobrovolníky přijaté na výpomoc u jednotlivých stanic. Nemohli službu vykonávat sami, přesto byli významnou podporou, hlavně díky znalostem místních poměrů. Četnictvo je neevidovalo jako plnohodnotné členy sboru.¹⁸

Od roku 1920 se již setkáváme s lépe strukturovaným systémem. Do sboru četnických gážistů bez hodnostní třídy řadíme mužstvo, tedy četníky na zkoušku, kteří si sice mohli ponechat svou armádní hodnost, maximálně však hodnost četaře. Po půlroční službě mohli být povýšeni na závodčího. Dále existoval sbor strážmistřů, do nějž zpočátku spadali strážmistři zbraní a služeb. Od roku 1925 pak máme tři hodnostní stupně pro tyto strážmistry, a to strážmistr, štábní strážmistr a praporčík¹⁹ (u oddělení v Hranicích se změna projevuje až na přelomu let 1927/1928).

Nad sborem strážmistřů stáli vrchní strážmistři zbraní a služeb jakožto nejvyšší představitelé sboru četnických gážistů bez hodnostní třídy a nad nimi už byl sbor důstojníků

¹⁴ SPURNÝ, Miroslav: *Ve dne v noci podle zákoníku...* s. 97.

¹⁵ DLOUHÝ, Michal: *Století četnické kriminalistiky*. s. 49–50.

¹⁶ MACEK, Pavel a UHLÍŘ, Lubomír: *Dějiny policie a četnictva I.: Habsburská monarchie (1526-1918)*. Praha 1997. str. 66-67 a 79-80.

¹⁷ GALAŠ, R.: *Československé četnictvo*. str. 55–59.

¹⁸ Tamtéž. str. 59-60.

¹⁹ MACEK, P. a UHLÍŘ, L.: *Dějiny policie a četnictva II*. str. 99–100.

nebo-li gážistů v hodnostních třídách, na který lze pohlížet ze dvou hledisek. Z hlediska služebních kategorií, tedy na důstojníky zbraní a služeb. Důstojníci zbraní se dále dělili na důstojníky výkonné a správní. Obě skupiny byli vojenskými představenými podřízeného četnictva, výkonní důstojníci ale ještě k tomu vykonávali pravidelnou bezpečnostní službu. Důstojníci služeb spadali do zdravotní služby, justiční služby, intendantstva, účetnictva a účetní kontroly. Druhé hledisko řešilo hodnostní třídy. Existovaly zde tři skupiny. K nižším důstojníkům zahrnujeme poručíky, nadporučíky a kapitány. K vyšším důstojníkům pak zahrnujeme štábní kapitány, majory, podplukovníky a plukovníky. V nejvyšší třídě stojí generálové.²⁰

Zemský četnický velitel mohl povyšovat gážisty bez hodnostní třídy. Nižší důstojníky povyšovalo ministerstvo vnitra, vyšší důstojníky kromě plukovníků vláda. Povyšování plukovníků a generálů náleželo prezidentovi.²¹

5. Okresy spadající pod četnické oddělení Hranice

ČO v Hranicích mělo kontrolu nad třemi OČV, která spravovala tři politické okresy a šest soudních okresů.²² Celkově se jednalo o území čítající 182 862 občanů. Nyní se podíváme na národnostní složení jednotlivých politických okresů, počet četnických stanic a změny ve správním členění ČO Hranice.

PO Hranice sousedil s PO Nový Jičín, PO Valašské Meziříčí, PO Holešov, PO Přerov, PO Olomouc-venkov, PO Moravský Beroun a PO Opava. Okres se dále dělil na soudní okres Lipník nad Bečvou a soudní okres Hranice a k roku 1921 čítal 57 531 obyvatel, z toho 9 224 německé národnosti a 542 jiné národnosti.²³ Bylo zde 14 četnických stanic, které se nacházely v těchto obcích: Bělotín, Drahotuše, Hranice, Hustopeče nad Bečvou, Kelč, Lipník nad Bečvou, Malé Prosenice, Potštát, Soběchleby, Spálov, Střítež, Tršice, Velký Újezd a Veselíčko.²⁴

PO Valašské Meziříčí sousedil s PO Hranice, PO Nový Jičín, PO Místek, PO Vsetín a PO Holešov. V PO se nacházely dva soudní okresy, jeden ve Valašském Meziříčí a druhý v Rožnově pod Radhoštěm. V roce 1921 zde žilo 43 176 obyvatel, z toho 210 německé národnosti a 86 jiné národnosti.²⁵ V PO se nacházelo 8 četnických stanic, a to v obcích: Branky,

²⁰ Tamtéž. str. 99–100.

²¹ Tamtéž. str. 100.

²² *Moravský zemský archiv v Opavě – Pobočka Olomouc*, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. číslo 1, Památník, s. 10–15.

²³ BARTOŠ, Josef, SCHULZ, Jindřich a TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960. Svazek VI. Okresy: Přerov, Hranice, Kroměříž*. Ostrava 1978. s. 119.

²⁴ HORKÝ, František: *Příručka: Schematismus a dislokace četnictva. Ročník 1925. Kroměříž 1925*. s. 185–186.

²⁵ BARTOŠ, Josef, SCHULZ, Jindřich a TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960. Svazek VII. Okresy: Valašské Meziříčí, Vsetín, Gottwaldov (Zlín)*. Ostrava 1980. str. 25.

Horní Bečva, Lešná, Rožnov pod Radhoštěm, Solanec pod Soláněm, Valašská Bystřice, Valašské Meziříčí a Zašová.²⁶

PO Nový Jičín sousedil s PO Valašské Meziříčí, PO Hranice, PO Opava, PO Bílovec, PO Moravská Ostrava a PO Místek. Pod PO spadají soudní okresy v Novém Jičíně, Fulneku a Příboře. Podle údajů z roku 1921 zde žilo 82 155 občanů, z toho 36 248 německé národnosti a 415 jiné národnosti. Vzhledem ke své povaze je potřeba zmínit soudní okres Fulnek, ve kterém žilo pouhých 1627 Čechů a 12 214 Němců.²⁷ V PO bylo rozmístěno 16 četnických stanic, jmenovitě v Bartošovicích, Butovicích, Fulneku, Hladkých Životicích, Kopřivnici, Kunvaldu, Mořkově, Novém Jičíně, Petřvaldu, Příboru, Starém Jičíně, Suchdole, Štramberku a Valtěřovicích.²⁸

S ohledem na svou velikost a význam bylo OČV v PO Nový Jičín přesunuto pod správu oddělení Moravská Ostrava 1. května 1926. Místo něj byl pod ČO Hranice zařazen PO Vsetín od ČO Kroměříž.²⁹ Již od roku 1930 je pak PO Nový Jičín veden jako sídlo nového ČO Nový Jičín.³⁰

PO Vsetín sousedil s PO Valašské Meziříčí, PO Uherský Brod, PO Zlín, PO Holešov a se slovenskými PO Čadca, PO Považská Bystrica a PO Púchov. V tomto okrese žilo 41 496 obyvatel, z nichž 88 bylo německé národnosti a 73 jiné národnosti. Vsetínský PO měl pouze jeden soudní okres.³¹ Na Vsetínsku se nacházelo 8 stanic. Byly to stanice v Halenkově, Hošťálkově, Hovězím, Jablůnce, Liptálu, Novém Hrozenkově, Velkých Karlovicích a Vsetíně.³²

Z daných statistik nám vyplývá, že dva valašské okresy jsou nejmenší z výše zmíněných a národnostně jsou dosti rigidní. To je i příčinou malého počtu stanic. V PO Hranice již zaznamenáváme větší počet obyvatel a o něco podstatnější německou menšinu. Nejvíce se však odchyluje PO Nový Jičín, který má početně téměř identickou populaci jako Vsetínsko a Meziříčsko dohromady. To vše je korunováno významnou německou menšinou, která například v soudním okrese Fulnek hrála svou historickou roli, již se budeme zabývat v následujících kapitolách.

²⁶ HORKÝ, F.: *Příručka*. 185–186.

²⁷ BARTOŠ, Josef, SCHULZ, Jindřich a TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960. Svazek XIV. Okresy: Opava, Bílovec, Nový Jičín*. Olomouc 1995. s. 161.

²⁸ HORKÝ, F.: *Příručka*. 185–186.

²⁹ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. číslo 1, Památník, s. 10–15.

³⁰ *Kalendář československého četnictva 1931*. Praha 1930. s. 270.

³¹ BARTOŠ, SCHULZ a TRAPL: *Historický místopis. Svazek VII*. s. 82.

³² HORKÝ, F.: *Příručka*. s. 179.

Změnu organizace četnických oddělení v Kroměříži, Hranicích a Novém Jičíně si lze vyložit jako snahu o vytvoření početně rovnoměrnějších územních celků, což dále mohlo hrát roli ve srovnávání četnických oddělení ze statistického hlediska. Podle údajů z roku 1930 mělo ČO v Hranicích na starost území se 152 877 obyvateli, ČO Kroměříž pak spravovalo dva PO se 151 068 obyvateli³³ a ČO Nový Jičín dohlíželo na správu území se 172 966 obyvateli.³⁴ Je zde tedy vidět jakási snaha o standardizaci ČO.

6. Systemizovaný stav četnického oddělení Hranice

Následující kapitola bude věnována analýze systemizovaných stavů z let 1918 až 1938. Budeme zde sledovat přetrvávající trendy a pozorovat aplikaci správních změn v rámci organizace četnického sboru.

6.1. Velitelé

Prvním velitelem československého četnického oddělení se stal rytmistr Emil Trelowski, který byl do Hranic téhož roku přeložen. Záhy byl dne 1. dubna 1919 nahrazen kapitánem Ludvíkem Benešem, jenž na pozici zůstal až do 1. listopadu 1919. Poté pozice zůstala neobsazena až do 22. května 1922, kdy k oddělení přišel kapitán Alfons Ševčík. Ve své pozici zůstal jen do 1. října 1922. Až do června následujícího roku post velitele zůstal neobsazen. Dne 20. června 1923 se velení ujal kapitán Oskar Pluskal. Na konci roku 1925 byl odvelen na Slovensko a 15. února na jeho pozici opět nastoupil Alfons Ševčík, tentokrát již v hodnosti štábního kapitána. Dne 1. ledna 1931 byl povýšen na majora. Poté jej 15. srpna v pozici vystřídal štábní kapitán Jan Voženílek. Ten v postu setrval až do konce května 1936. Dne 1. června 1936 nastoupil poslední prvorepublikový velitel oddělení v Hranicích, kapitán Vratislav Bečička.³⁵

6.2. Turbulentní léta 1918–1920

6.2.1. Listopad 1918–březen 1919

V tomto počátečním období zaznamenáváme značný chaos, ať už se jedná o přesuny četníků z celého území již padlé monarchie nebo příjem mnoha nových četníků na zkoušku či přesun četníků na Slovensko kvůli válce s Maďarskem. Mimo jiné v tomto období dochází k jazykovým změnám a organizačním změnám v hodnostech mužstva i důstojnictva.

³³ BARTOŠ, SCHULZ a TRAPL: *Historický místopis. Svazek VI.* s. 27, 119 a 201. – BARTOŠ, SCHULZ a TRAPL: *Historický místopis. Svazek VII.* s. 25 a 82.

³⁴ BARTOŠ, Josef, SCHULZ, Jindřich a TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960. Svazek XV.* Olomouc 2000. s. 26. – BARTOŠ, SCHULZ a TRAPL: *Historický místopis. Svazek XIV.* s. 118 a 161.

³⁵ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 1, Památník oddělení, str. 8.

Až do 3. prosince 1918 bychom v knihách stavů zaznamenali pramalou změnu. Všechny záznamy se nadále zapisovaly v němčině, nicméně od zmíněného 3. prosince jsou již vedeny v češtině a v lednu 1919 už došlo ke kompletnímu překladu knihy stavů včetně hodnotí do českého jazyka. Hodnoti jsou ale nadále strukturovány podle rakouského systému, proto byl velitelem oddělení až do 1. dubna 1919 rytmistr Emil Trelowski, pod nímž sloužili 3 okresní strážmistři, kteří veleli 3 okresním četnickým velitelstvím v předchozí kapitole zmíněných politických okresech. Na postech velitelů jednotlivých stanic pak byli strážmistři I. a II. třídy, pod nimiž sloužil početný sbor místostrážmistřů a četníků na zkoušku.³⁶

Ve sledovaném období bylo v rámci ZČV pro Moravu od ostatních moravských oddělení a velitelství přesunuto k hranickému oddělení 6 místostrážmistřů, 6 strážmistřů II. třídy, 4 strážmistři I. třídy a 1 okresní četnický strážmistr. Od oddělení Hranice pak byl k jiným moravským velitelstvím a oddělením poslán 1 místostrážmistr, 7 strážmistřů II. třídy, 5 strážmistřů I. třídy a 2 okresní četniční strážmistři.³⁷

1 místostrážmistr a 1 strážmistr II. třídy byli převeleni od ZČV pro Halič ve Lvově a 1 místostrážmistr od ZČV pro Dalmácii v Zadaru. 3 strážmistři II. třídy a 3 místostrážmistři pak byli z Hranic vysláni k ZČV pro Slovensko v Bratislavě.³⁸

5 místostrážmistřů bylo povýšeno do hodnosti strážmistra II. třídy a dva strážmistři II. třídy byli povýšeni na strážmistry I. třídy. Od doplňovacích oddělení bylo do Hranic k praktické přípravě posláno 20 četníků na zkoušku, z nichž bylo 5 propuštěno. Jeden strážmistr II. třídy byl degradován na četníka na zkoušku.³⁹

2 místostrážmistři zemřeli, z nichž 1 padl na východní frontě. 1 místostrážmistr ze služby vystoupil dobrovolně. 2 místostrážmistři odešli do trvalé výslužby a jeden okresní četnický inspektor odešel do dočasné výslužby. K nástupu jednoho strážmistra I. třídy do služby v Hranicích nebyly zapsány detaily.⁴⁰

6.2.2. Duben 1919–srpen 1920

Spolu s nástupem nového velitele oddělení kapitána Ludvíka Beneše⁴¹ zaznamenáváme změnu v názvosloví hodnotí. Výkonní důstojníci na okresních četnických velitelstvích jsou označováni jako četniční okresní inspektoři, kdežto strážmistři I. a II. třídy začali být zapisováni

³⁶ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 2, Kniha stavů 1905–1928, systemizovaný stav podle dislokačního přehledu.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. číslo 1, Památník, s. 8.

jako vrchní strážmistři I. a II. třídy a z místostrážmistrů se stali pouzí strážmistři. Přibyla funkce závodčích jako mezistupeň mezi četníky na zkoušku a strážmistry.⁴²

V tomto období přibyl k oddělení v Hranicích z ostatních zemských oddělení a velitelství pro Moravu 1 závodčí, 2 strážmistři, 9 vrchních strážmistrů II. třídy a 6 vrchních strážmistrů I. třídy, kdežto od hranického oddělení se k ostatním útvarům odebral 1 závodčí, 4 strážmistři, 9 vrchních strážmistrů II. třídy, 2 vrchní strážmistři I. třídy a 1 okresní četnický inspektor.⁴³

Ke slovenskému ZČV bylo posláno 5 závodčích, 11 strážmistrů, 8 vrchních strážmistrů II. třídy a 5 vrchních strážmistrů I. třídy. Ze Slovenska se naopak navrátilo 7 strážmistrů a 4 vrchní strážmistři II. třídy.⁴⁴

Od ZČV pro Halič byl do Hranic převelen 1 strážmistr, 1 vrchní strážmistr II. třídy a 1 vrchní strážmistr I. třídy, zatímco od ZČV pro Horní Rakousy přišel 1 strážmistr a 1 vrchní strážmistr I. třídy. Od Dalmáckého ZČV v Zadaru byl odvelen 1 strážmistr a 1 vrchní strážmistr II. třídy. K ZČV pro Slezsko byl vyslán 1 vrchní strážmistr II. třídy.⁴⁵

V daném období odešlo do výslužby 5 strážmistrů a 2 vrchní strážmistři I. třídy. Propuštění byli 3 strážmistři a 1 vrchní strážmistr I. třídy. Do hodnosti strážmistrů bylo povýšeno 52 závodčích. Do hodnosti vrchních strážmistrů II. třídy bylo povýšeno 12 strážmistrů a hodnosti vrchního strážmistra I. třídy dosáhlo 9 vrchních strážmistrů II. třídy. Do pozic dvou chybějících okresních četnických velitelů byli povýšeni dva vrchní strážmistři I. třídy a 1 vrchní strážmistr II. třídy byl povýšen do hodnosti poručíka.⁴⁶

K praktickému výcviku v Hranicích za toto období přibyl 57 četníků na zkoušku, z nichž 9 přišlo ze ZČV pro Bosnu a Hercegovinu. Z těchto začínajících četníků byl 1 předán ku zkoušce, 59 bylo povýšeno na závodčího a 15 na strážmistra. 6 četníků na zkoušku bylo propuštěno.⁴⁷

K přírůstku 3 strážmistrů, 2 vrchních strážmistrů II. třídy a 1 vrchního strážmistra I. třídy nejsou žádné informace stejně jako k úbytku 1 strážmistra a 1 vrchního strážmistra II. třídy.⁴⁸

⁴² ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 2, Kniha stavů 1905–1928, systemizovaný stav podle dislokačního přehledu.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž.

6.2.3. Závěr turbulentního období

V září 1920 dochází v Hranicích ke stabilizaci stavů. Přesuny od zahraničních zemských velitelství již ustaly a velkých přesunů mužstva k ZČV na Slovensku již nebylo třeba.

Toto období se neslo v duchu velké „migrace“ četnictva, což spolu s prvními správními reformami způsobovalo značný chaos v zápisech do systematizovaného stavu četnického oddělení v Hranicích. Spousta četníků byla převelena na Slovensko kvůli válce s Maďarskem a nedostatek mužstva byl kompenzován přísunem četníků na zkoušku od různých doplňovacích oddělení. Za sledované období oddělením prošlo 91 četníků na zkoušku. V květnu 1919 četníci na zkoušku dokonce tvořili necelých 40 % celkového stavu, kdy si lze jen těžko představit, že by četníci na zkoušku vykonávali službu pod dozorem minimálně jednoho definitivního četníka tak, jak to bylo stanoveno předpisem.⁴⁹ V dalších obdobích se s takovým přírůstkem od doplňovacích oddělení za tak krátkou dobu již nesetkáme.⁵⁰

Podobně se v pozdějších obdobích nesetkáme s tak vysokou mírou propouštění ze služby. Tato problematika se opět týkala výhradně četníků na zkoušku, protože tvořili 11 z celkových 15 propuštěných. Vysvětlení se nabízí hned několik. Propuštění se mohla týkat kázeňských problémů, nedostatečné znalosti jazyka nebo podprůměrného intelektu. S ohledem na sníženou laťku při náboru nových četníků pak docházelo k četnějšímu propouštění.⁵¹

6.3. Od roku 1920 – správní reforma z roku 1927

S přijetím zákona 299/1920 Sb. došlo i ke změně hodnot. Okresní velitelé se od tohoto bodu nadále označovali jako výkonní důstojníci, došlo ke sloučení vrchních strážmistrů I. a II. třídy a závodčí byl zařazen do kategorie strážmistrů.⁵²

6.3.1. Září 1920–duben 1926

Ke stanicím a velitelstvím oddělení Hranice bylo od různých oddělení ZČV v Brně převeleno 47 strážmistrů a 27 vrchních strážmistrů. K ostatním útvarům na Moravě bylo z Hranic odveleno 43 strážmistrů a 25 vrchních strážmistrů.⁵³

K ZČV v Bratislavě bylo převeleno 18 strážmistrů a 2 vrchní strážmistři, opačným směrem se k oddělení Hranice dostal jeden vrchní strážmistr. 1 strážmistr a 1 kapitán byl převelen od ZČV v Užhorodě. K ZČV v Opavě byli přesunuti 3 strážmistři.⁵⁴

⁴⁹ KOLÁŘOVÁ Ivana a KOLÁŘ, Ondřej: *Sociální postavení příslušníků československého četnictva 1918–1938*. In: český časopis historický, 2015, č. 1, s. 82.

⁵⁰ GALAŠ, R.: *Československé četnictvo*. str. 62–64.

⁵¹ Tamtéž. Str 62–64.

⁵² MACEK, P. a UHLÍŘ, L.: *Dějiny policie a četnictva II*. str. 99.

⁵³ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 2, Kniha stavů 1905–1928, systemizovaný stav podle dislokačního přehledu.

⁵⁴ Tamtéž.

Ve zmíněném období se do výslužby odebralo 20 strážmistrů, 12 vrchních strážmistrů a 2 výkonní důstojníci. 3 strážmistři byli propuštěni. Zemřeli 4 strážmistři a 1 vrchní strážmistr. 2 strážmistři ze služby dobrovolně vystoupili. Do hodnosti vrchního strážmistra bylo povýšeno 7 strážmistrů.⁵⁵

Od doplňovacích oddělení za toto období přišlo 95 četníků na zkoušku k praktickému výcviku. 16 četníků na zkoušku bylo posláno zpět k doplňovacím oddělením na teoretický výcvik a 1 četník na zkoušku byl přemístěn k četnickému oddělení Hodonín. 85 bylo povýšeno do hodnosti strážmistra a 2 byli propuštěni.⁵⁶

K přírůstku 9 strážmistrů a 3 vrchních strážmistrů nejsou uvedeny informace, stejně jako k úbytku 3 strážmistrů. 3 strážmistři byli posláni do Moravské Ostravy ke sboru stráže bezpečnosti.⁵⁷

6.3.2. Změna územní organizace četnického oddělení Hranice

1. května 1926 došlo k přesunutí politického okresu Nový Jičín do správy četnického oddělení v Moravské Ostravě. Místo něj byl k Hranickému ČO přidělen PO Vsetín od ČO Kroměříž.

Všechny stanice a OČV Novojičinska čítala 1 nadporučíka, 16 vrchních strážmistrů a 44 strážmistrů. Místo nich byl zapsán 1 kapitán, 8 vrchních strážmistrů a 25 strážmistrů od vsetínských četnických stanic a okresního četnického velitelství. Počet důstojníků a mužstva klesl z původních 162 na 135, celkový počet četníků v oddělení klesl o 27 mužů.⁵⁸

6.3.3. Květen 1926–prosinec 1927

Za tento relativně krátký časový úsek nedošlo k mnoha změnám. Od jiných moravských útvarů se k hranickému oddělení dostalo 8 strážmistrů a 3 vrchní strážmistři. K jiným moravským oddělením pak bylo převeleno 6 strážmistrů a 2 vrchní strážmistři.

1 strážmistr přibyl od ZČV pro Podkarpatskou Rus v Užhorodě, další 1 strážmistr byl převelen od ZČV v Bratislavě. Naopak jeden vrchní strážmistr byl poslán k ZČV v Opavě. 1 strážmistr odešel do dočasné výslužby a 3 vrchní strážmistři odešli do trvalé výslužby. Jeden vrchní strážmistr byl povýšen do hodnosti výkonného poručíka.⁵⁹

Žádní četníci na zkoušku nebyli za toto období vysláni od doplňovacích oddělení a k přírůstku 1 strážmistra nebyly uvedeny žádné doplňující údaje.⁶⁰

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

6.3.4. Konec roku 1927

V průběhu tohoto období došlo k doplnění stavu strážmistrů, který z počátečních 85 strážmistrů vzrostl až na 128 v listopadu 1922, ale na konci tohoto měsíce klesl na 111 v důsledku převelení 17 strážmistrů na Slovensko, což je událost, která už se v takovém měřítku nebude u četnického oddělení Hranice opakovat. Následně se počet strážmistrů bude pohybovat okolo 120 až do roku 1926.⁶¹

V roce 1926 při výměně politického okresu Nový Jičín za politický okres Vsetín došlo pochopitelně ke snížení celkového stavu, a to z důvodu velikosti obou okresů. Počet stanic u hranického oddělení totiž poklesl o 8. Počet strážmistrů se ze 119 propadl na 100 a vrchních strážmistrů ubylo 8, takže jejich výsledný počet byl 33. Celkový propad tedy i spolu s 1 výkonným důstojníkem činí 28 četníků.⁶²

Četníků na zkoušku je v průběhu tohoto období potřeba méně a méně. Od doplňovacích oddělení jich nejvíce přišlo mezi lety 1920-1923. Posléze už zaznamenáváme jen malé přírůstky a od října 1925 zůstávají v hranickém oddělení pozice četníků na zkoušku neobsazeny až do období po správní reformě na přelomu let 1927-1928.

6.4. Finální podoba četnického oddělení 1928-1938

Až v tomto období se setkáváme s uplatněním reformy sboru strážmistrů z roku 1925 v knize stavů. Od této chvíle nadále již rozlišujeme 3 hodnosti, tedy strážmistra, štábního strážmistra a praporčíka.⁶³ Mimo jiné došlo ke zrušení ZČV v Opavě a všechna slezská oddělení přešla do správy ZČV v Brně.⁶⁴

Od různých moravských oddělení a velitelství bylo do Hranic přeloženo 56 strážmistrů, 37 štábních strážmistrů, 18 praporčíků, 27 vrchních strážmistrů a 1 nadporučík do funkce výkonného důstojníka. Z Hranic bylo k ostatním oddělením a velitelstvím v zemi moravské odveleno 25 strážmistrů, 27 štábních strážmistrů, 14 praporčíků, 22 vrchních strážmistrů a 1 nadporučík ze sboru výkonných důstojníků.⁶⁵

Od ZČV v Užhorodě byli převeleni 2 strážmistři, 2 štábní strážmistři a 1 vrchní strážmistr. 2 strážmistři se dočkali převelení k ZČV v Praze. Do hodnosti štábního strážmistra bylo povýšeno 87 strážmistrů, do hodnosti praporčíka pak 23 štábních strážmistrů a do hodnosti vrchního strážmistra 19 praporčíků. 3 vrchní strážmistři byli povýšeni na výkonné poručíky.⁶⁶

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž.

⁶³ MACEK, P. a UHLÍŘ, L.: *Dějiny policie a četnictva II.* str. 99.

⁶⁴ SPURNÝ, Miroslav: *Ve dne v noci podle zákoníku...* s. 93.

⁶⁵ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 2, Kniha stavů 1905–1928, systemizovaný stav podle dislokačního přehledu.

⁶⁶ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 3, Kniha stavů 1929–1945, systemizovaný stav podle dislokačního přehledu.

Do výslužby odešlo 12 strážmistrů, 7 štábních strážmistrů, 2 praporčíci, 21 vrchních strážmistrů a 3 výkonní důstojníci. Do dočasné výslužby se dostal 1 strážmistr, 7 štábních strážmistrů a 1 vrchní strážmistr. 3 štábní strážmistři byli reaktivováni. 1 strážmistr byl propuštěn. Za toto období zemřeli 3 štábní strážmistři a 3 vrchní strážmistři.⁶⁷

Od doplňovacích oddělení bylo předáno 10 četníků na zkoušku k praktickému výcviku, z nichž všech deset bylo povýšeno do definitivního stavu.⁶⁸

6.4.1. Září 1938

V průběhu deseti let už došlo k příjmu minimálního počtu četníků na zkoušku. Bylo jich na praktický výcvik převeleno pouze 10. Naopak vidíme, že sbor strážmistrů četnického oddělení v Hranicích stárne, což se projevuje na masivním povyšování strážmistrů do hodnosti štábních strážmistrů a celkovému úbytku strážmistrů jako takových. Na začátku sledovaného období máme 90 strážmistrů na 10 štábních strážmistrů. V září 1938 je to 35 strážmistrů na 74 štábních strážmistrů.⁶⁹

Žádné velké přesuny četníků mezi četnickým oddělením Hranice a odděleními ostatních zemí už se neodehrávají, snad jen mezi Moravou a Slezskem v důsledku začlenění Opavského ZČV do Moravského ZČV, proto se v knize stavů nově objevují oddělení jako Opava, Frývaldov, Český Těšín nebo Krnov.⁷⁰

Celkový stav se od roku 1928 až do podzimu 1936 pohyboval okolo 130 četníků. V posledních dvou sledovaných letech se ale pohyboval okolo 150 četníků.⁷¹

6.5. Další údaje o četnictvu v oddělení

Vzhledem k nárokové podstatě sňatků se na odděleních vedly záznamy o ženatých a oddělení v Hranicích není výjimkou. Za období první republiky oddělením v Hranicích prošlo 503 ženatých četníků. Velitel udržoval také informace o jménech manželek a dětí, včetně let narození.⁷²

Spolu s údaji o rodinách se zapisovaly i údaje o různých absolvovaných kurzech a jiných kvalifikacích, proto víme, že hodnostní školou prošlo za sledované dvacetiletí 90 četníků, informačním kurzem pro důstojníky výkonné 3 četníci, školou pro výcvik výkonných důstojníků 4 četníci, kurzem pro výcvik náhradních sil pro pátrací stanice 1 četník, kriminalistickým kurzem u kriminologického ústavu při Univerzitě Karlově 1 četník, kurzem

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 2, Kniha stavů 1905–1928 a č. 3, Kniha stavů 1928–1945.

pro výcvik psů a jejich vůdců 17 četníků, trubačským výcvikem 24 četníků a informačním kurzem pro polní četnictvo prošlo 14 četníků.⁷³

Znalost jízdy na koních byla také jednou z informací, které se o četnících udržovaly. Při hranickém oddělení bylo 60 jezdců. Motorová vozidla se stávala postupem času stále více relevantními dopravními prostředky, proto rostl i počet osob znalých řízení. V průběhu let se u hranického oddělení vyskytlo 41 řidičů motocyklů, 24 řidičů motocyklů se sajdkárou, 30 řidičů osobních automobilů, 21 řidičů nákladních vozů, 8 řidičů vojenských motorových vozidel, 1 traktorista a 1 tankista.⁷⁴

Je potřeba taktéž zmínit četnické lyžařské kurzy, protože byly významnou součástí výcviku četnictva. Jednalo se o šestitýdenní intenzivní kurzy, jejichž součástí byl sjezd, výstup na hory, postup těžkým terénem a střelba z lyží. Celý výcvik byl završen několika scénáři většinou provázanými s boji v pohraničí, kdy se testovala jak vytrvalost četníků na lyžích, tak jejich schopnost zasáhnout na lyžích nebo na sněžnicích proti nepříteli. Frekventanti těchto kurzů nemohli být starší 35 let.⁷⁵

Při hranickém oddělení působilo 66 absolventů těchto kurzů, a to 1 výkonný poručík, 18 vrchních strážmistrů, 9 praporčíků, 28 štábních strážmistrů a 10 strážmistrů. Kurzy probíhaly v různých lokalitách jako například Kolštejn, Staré Město na Moravě, Nové Město, Železná Ruda, Sobotín, Špindlerův Mlýn, Červený vrch, Jablonec nad Jizerou, Černá Hora, Starý Smokovec nebo Štrbské Pleso.⁷⁶

6.6. Shrnutí systemizovaných stavů četnického oddělení v Hranicích

V nelehké situaci po založení Československa lze pochopitelně zaznamenat obtíže i u četnictva. U hranického velitelství se projevovaly (jako ve většině republiky) nedostatkem definitivních četníků, proto si všímáme nahrazování těchto profesionálů místostrážmistry a četníky na zkoušku v zoufalém pokusu o rychlé doplnění stavů. Počty výpomocných četníků nám jsou neznámé, nicméně víme o jejich existenci a působení při různých stanicích v četnickém oddělení Hranice.

Od května 1923 už se nesetkáváme s velkým náparem nováčků, ani s přesuny velkého počtu četníků z jiných oddělení za cílem doplnění stavů. Pouze v květnu 1926 jednotlivá moravská ČO procházejí územními změnami.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ SKOŘEPA, Miloš: *Lyžařský výcvik četnictva*. Almanach příspěvků VI. Konference policejních historiků. Praha 2007. s 109–114.

⁷⁶ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 3, Kniha stavů 1928–1945.

Je nutno podotknout, že správní změny se u četnictva mnohdy projevily až pár let po jejich zavedení. Příkladem budiž zavedení praporčíků a štábních strážmistrů na velitelství hranického oddělení až tři roky po vyhlášení této změny ze strany ministerstva vnitra.

Třicátá léta se, alespoň z pohledu systemizovaných stavů, nesou v klidném duchu, kdy největší změnu představovalo masivní povyšování strážmistrů do hodností štábních strážmistrů.

7. Kázeň četnictva

7.1. Protokoly trestů

S ohledem na svou prestiž a úlohu bylo třeba vymáhat služební instrukci, správný postup při zajišťování veřejné bezpečnosti a zároveň dbát o dobré jméno sboru. Proto se u četnictva porušení pravidel citelně trestalo.

Záznamy těchto trestů si vedlo každé oddělení, což zapříčinilo, že četníci s vidinou kariérního růstu museli svou práci vykonávat přesně podle instrukce a i mimo službu se museli chovat reprezentativně. Vstup do některých podniků jim byl přímo zakázán, stejně tak stýkání se s problematickými osobami. Četníci zkrátka svým vystupováním, a to ať už ve službě či mimo ni, neměli vrhat na sbor špatné světlo. Kdyby přece jen pravidla porušovali, ztížilo by jim to situaci při postupu do vyšší hodnosti. V případě opakovaných kázeňských potíží jim hrozilo vyloučení ze sboru.⁷⁷

Tresty se mohly lišit podle závažnosti a kázeňské minulosti každého „hříšníka“. Setkáváme se s mírnými tresty v podobě ústního napomenutí neboli důtky, u závažnějších přečinů pak docházelo k trestům v podobě několika dní v domácím vězení. Poté už přicházely na řadu tresty trvající 14, 15, 20 nebo 30 dní. O méně závažných trestech, zpravidla do 15 dní, mohl rozhodnout velitel oddělení, jehož podřízený se dopustil přestupku. V případě závažnějších nebo opakovaných prohřešků o trestech rozhodovalo příslušné zemské četnické velitelství nebo takzvaný brigádní soud. Nejzávažnějším trestem bylo propuštění ze sboru. Záznamy v protokolech trestů mohly být po předem stanovené době smazány, čímž mohlo zemské velitelství v Brně motivovat četníky s kázeňskými problémy k ukázkovému chování.⁷⁸

Hranický správní důstojník se nejčastěji potýkal s mimoslužebním opilectvím, které většinou řešil ústním napomenutím nebo domácím vězením do 3 dnů trvání. Při větší závažnosti činu nebo nespolehlivé povaze četníka byly udělovány i tresty vyšší. Pro příklad můžeme uvést strážmistra Rudolfa Zelenku, který se opil mimo službu a vydal se z Kopřivnice do Moravské Ostravy na divadelní představení a vrátil se až následujícího dne ve 12 hodin. Mimoto, že jen

⁷⁷ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 5, Protokol trestů 1908-1928 a inv. č. 6 Protokol trestů 1929-1942.

⁷⁸ Tamtéž.

stěží lze uvěřit, že dotyčný nějaké divadlo opravdu navštívil, dostal za tento přečin 7 dní domácího vězení. S ohledem na to, že to nebyl jeho první kázeňský přečin, bylo mu toto domácí vězení prodlouženo na 15 dní podle rozkazu zemského četnického velitelství.⁷⁹

Další kuriózní příhodou je počínání jistého strážmistra Antonína Hudečka: „Podnapil se mimo službu a způsobil v tomto stavu spolu s občanem P. zpěvem německých písní ve dvou českých vesnicích pohoršení a rušil noční klid, čímž poškodil dobrou pověst četnictva.“ Za své počínání si vysloužil 5 dní domácího vězení, jenž bylo na popud zemského četnického velitelství prodlouženo na 10 dní.⁸⁰

Není s podivem, že mnohem horším přečinem byla opilost ve službě, která zdaleka není tak vzácná, jak by se mohlo zdát. Strážmistr Josef Schneider o tom ví své. Opil se totiž ve službě, pročež zapomněl služební karabinu a čepici v obecní kanceláři blíže nespecifikované obce. Když si uvědomil svou nedbalost, vrátil se pro obě chybějící věci a vydal se zpět na stanici, na níž dorazil bez čepice. Čepice se našla až o tři týdny později v brambořišti poblíž výše zmíněné obce. Za své švejkovské počínání si strážmistr Schneider vysloužil zostřené domácí vězení o délce 15 dnů od exponovaného četnického štábního důstojníka v Moravské Ostravě.⁸¹

Dalším velmi častým prohřeškem, jenž zahrnuje alkohol, jsou příliš dlouhé zastávky na občerstvení při pochůzkách. Četník měl povoleno strávit tři hodiny v hostincích v průběhu své pochůzky, tento čas byl velmi často překračován a četníci se na zbytek své pochůzky ještě značně posilnili alkoholem. Tímto se prohřešil i strážmistr Jakub Janoušek, jenž v hostinci strávil dokonce něco málo přes 5 hodin a posléze se vydal k objektu „Nádraží-zastávka“, kde se oddával spánku. Za toto chování byl potrestán 15 dny domácího vězení.⁸²

Poměrně časté bylo i vyzbrojování proti předpisům. Například štábní strážmistr František Bečrdle byl vyslán na pochůzku s puškou, avšak bez vědomí velitele se vrátil na stanici, pušku odložil a vyzbrojil se pistolí.⁸³ Toto neoprávněné ozbrojování mohlo vést i k ohrožení bezpečnostní služby, což si můžeme ukázat na příkladu vrchního strážmistra Rudolfa Staffy ze stanice Solanec pod Soláněm. Ten byl navzdory předepsané karabině ozbrojen pistolí a nebyl schopen zadržet „nebezpečného zločince“ a to ani za použití zmíněné pistole. Velitel oddělení mínil, že pokud by byl Staffa ozbrojen podle předpisu karabinou, byl

⁷⁹ ZA v *Opavě – Pobočka Olomouc*, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 5, Protokol trestů 1908–1928, s. 70.

⁸⁰ Tamtéž. s. 171.

⁸¹ Tamtéž. s. 85.

⁸² Tamtéž. s. 133.

⁸³ ZA v *Opavě – Pobočka Olomouc*, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 6 Protokol trestů 1929–1942, s. 67.

by schopen zločince zastavit.⁸⁴ Posledním příkladem nedovoleného ozbrojování je počínání vrchního strážmistra Leopolda Pelíška ze stanice v Tršicích, jenž si svou pušku opatřil slušivým poniklovaným bodákem bez mušky. Tento bodák mu byl už na přehlídce velitelem oddělení zakázán, strážmistr Pelíšek se bajonetu přesto nevzdal, za což byl potrestán 3 dny vězení. Trest byl velitelem oddělení zvýšen na 10 dní.⁸⁵ Muška byla u bodáků důležitá, protože krátké pušky manlicher m95 měly s nasazeným bajonetem změněnou trajektorii projektilu, proto se tato zdánlivě nedůležitá věc u výzbroje řešila.⁸⁶

Evidovaly se i drobné služební přestupky. Například vrchní strážmistr Matouš Drüssler na stanici v Živicích nedbale vyplnil úřední spis, za což byl napomenut písemnou důtkou.⁸⁷ Hrubější přečiny proti stanovám bezpečnostní služby už často řešil brigádní soud. V případě strážmistra Cyrila Maděříče došlo k napadení eskortované osoby ranami do zad a obličeje poté, co eskortovaná osoba strážmistra slovně urážela. Strážmistr si podle popisu události dával pozor na to, aby bití nezanechalo viditelné stopy. Brigádní soud v Olomouci mu vyměřil 24 dní profosního vězení, z nichž posledních 14 bylo v zostřené samovazbě.⁸⁸

Některým četníkům vadila i složitá administrativa ve věcech žádostí o sňatek. Strážmistr Rudolf Šimončič ze stanice Liptál například falšoval podpisy snoubenky a svědků, za což si vysloužil od velitele oddělení 5 dní domácího vězení.⁸⁹ Naopak strážmistr František Kotala přeskočil i svého zemského velitele a podal svou žádost o sňatek až na ministerstvo vnitra. Velitel oddělení tento drobný přečin vyřešil písemnou důtkou.⁹⁰

Mnoha četníkům se stalo, že kvůli zdravotním potížím museli navštívit některou z vojenských nemocnic, aby tam byli hospitalizováni, a jak už to s nemocnicemi bývá, nacházejí se většinou ve městech, kam se četník z vesnické stanice moc často nepodívá, proto se spousta četníků z nemocnic vytrácela jako kupříkladu Jan Sergela ze stanice Štramberg, který navečer bez povolení opustil nemocnici, podnapil se a spolu se dvěma gážisty a jedním „civilem“ rušil noční klid hlukem a zpěvem, za což byl předveden na policejní úřad a pokutován. Po zaplacení 20 korun a návratu ke stanici ho ještě čekalo 5 dní domácího vězení

⁸⁴ Tamtéž. s. 69.

⁸⁵ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 5, Protokol trestů 1908–1928, s. 128.

⁸⁶ PAZDERA, David: Ve výzbroji C. a K. Armády v první světové válce. Střelecký magazín, měsíčník pro zbraně, militárie a střelbu, č. 4, 1.4.1999. s. 12–13.

⁸⁷ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 5, Protokol trestů 1908–1928, s. 163.

⁸⁸ Tamtéž. s. 159.

⁸⁹ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 6 Protokol trestů 1929–1942. s. 61.

⁹⁰ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 5, Protokol trestů 1908–1928, s. 113.

od velitele oddělení.⁹¹ Strážmistr František Sklenář se dopustil podobné nedbalosti: „Navrátil se z povolené vycházky od 15-18 hodin teprve druhého dne v 17 hodin v průvodu ženštiny v podnapilém stavu do vojenského léčebného ústavu pro plicní choroby.“ Za tento přečin mu chtěl velitel oddělení udělit rovných 10 dní domácího vězení. Strážmistr Sklenář však před nastoupením trestu zemřel, čímž jen poukázal na to, proč není moudré opouštět nemocnici za vidinou příjemně strávené noci.⁹²

Nelze nezmínit také zadlužené četníky, jejichž počet je též nemalý. Hranický správní důstojník dokonce za „lehkomyslné dělání dluhů“ rozdával tresty. Strážmistr Josef Horehled' ze stanice v Tršticích: „Upadl lehkomyslně do dluhů, nedbal upomenutí a nadělal opět nových dluhů.“ Vzhledem k své beztrestné minulosti strážmistr dostal pouze písemnou důtku.⁹³ Zcela jiný případ je strážmistr Stanislav Pičín ze stanice Horní Bečva, který v průběhu jednoho roku nadělal dluhy v celkové částce 2 000 korun. Téhož roku v prosinci se 3 dny vyhýbal službě, než byl zatčen četnictvem v Moravské Ostravě. Následně mu brigádní soud v Olomouci vyměřil 14 dní ostré vazby na stanici. Navzdory varování velitele oddělení strážmistr pokračoval v lehkomyslném dělání dluhů a byl za to uvězněn na dalších 10 dní. Třetím a posledním trestem byly 2 týdny ztřeštěné vazby a 1 týden samovazby od brigádního soudu v Olomouci za prohlubování dluhů za účelem nákupu kuřiva a alkoholu. Strážmistr Pičín se mimo jiné na služebních pochůzkách často zastavoval v hostincích, kde za sebe nechal platit. Dále se dopustil falšování záznamů ve služební knize a během pohotovostní služby se odebral do hostince, kde se zdržoval po 8 hodin. Po odpykání trestu byl propuštěn ze sboru.⁹⁴

Nakonec uvedeme snad jen tři zajímavé případy. Prvním příhodou je večerní zábava strážmistra Cyrila Malkolského. Této zábavy se strážmistr zúčastnil v občanském oděvu a zůstal zde až do ranních hodin v alkoholem rozjařené náladě v „pro četníka“ nevhodné společnosti, načež byl ještě zraněn člověkem v popisu události nezmíněným. Místo politování se mu na útvaru dostalo 15 dní domácího vězení.⁹⁵ Strážmistr František Orel zase udržoval poměr s manželkou hostinského E., což dle velitele oddělení poškozovalo dobrou pověst četnictva, proto strážmistrovi udělil písemnou důtku. Ten si však z názoru svého nadřízeného velkou hlavu nedělal a se vdanou paní se vídal nadále. O rok později mu za stejný prohřešek bylo uděleno domácí vězení o délce 15 dní, v jehož průběhu velitel oddělení zajistil přeložení

⁹¹ Tamtéž. s. 127.

⁹² Tamtéž. s. 131.

⁹³ Tamtéž. s. 169.

⁹⁴ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 6 Protokol trestů 1929–1942. s. 43–44.

⁹⁵ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 5, Protokol trestů 1908–1928, s. 22.

hříšného strážmistra Orla k oddělení Kroměříž. Velitel si tak nejspíš uvědomil, že šarže v daném případě nezapůsobí, a proto se rozhodl oba milence oddělit alespoň vzdáleností.⁹⁶ Nad posledním případem až zůstává rozum stát. Četník na zkoušku v hodnosti desátníka Cyril Jeřábek dostal za úkol předat na patřičné místo rozkaz. Na cestu se posilnil alkoholem, po cestě v podnapilém stavu střílel po místní zvěři a rozkaz nedoručil včas. Za toto krajně nezodpovědné chování dostal trest domácího vězení o délce 15 dní. Po odpykání trestu byl ihned propuštěn ze sboru.⁹⁷

7.2. Protokoly pochval

V protokolech pochval se zaznamenávalo příkladné jednání jednotlivých četníků, které pak mohlo být vyzdvíženo před četnictvem jako návodné pro situace, s nimiž se četníci v průběhu své služby mohou setkat. Udělovalo jej nejčastěji příslušné zemské četnické velitelství, řídceji pak ministerstvo vnitra nebo oficiální představitelé Československa či jiných států. Pochvala mohla být doprovázena vysvědčením, medailí nebo dokonce finanční odměnou.

Obvykle byli četníci odměňováni za dlouhou a věrnou službu na různých postech. Takovýto typ pochvaly byl většinou udělen zemským četnickým velitelstvím v podobě pochvalného uznání.⁹⁸

Majoritními však byla pochvalná uznání za dopadení zlodějů, loupežných band nebo vrahů. Vskutku ukázkovým četníkem byl vrchní strážmistr Franz Jeleček. V době svého působení na stanici Solánek zakročil proti lupičské bandě o 4 mužích, za což byl odměněn pochvalou ministerstva vnitra a peněžní odměnou 300 korun. Na téže stanici se podílel i na potírání epidemie úplavice v roce 1921, čímž si vysloužil pochvalné uznání od zemského velitelství. Po přesunu na stanici Zubří se ještě podílel na zatčení loupežného vraha Aloise Křenka z Velké Bystřice. Za toto počínání dostal od zemského velitelství pochvalného uznání.⁹⁹

Záchrana života byla taktéž nadřizenými velmi oceňována. Strážmistru Josefu Hoškovi ze stanice Suchdol byla vyslovena pochvala ministerstva vnitra za záchranu dvou osob před utonutím. Byla mu přiznána odměna 500 korun a jeho skutek byl vyzdvížen ve věstníku četnictva státu československého.¹⁰⁰

Strážmistr Ferdinand Genser byl od oddělení v Hranicích odeslán k polnímu četnictvu na Slovensko, kde se roku 1919 účastnil vojenských operací při štábu československé brigády Castello. Svou službu zde plnil svědomitě, bez bázně a ohledu na svůj život a ukázal se jako

⁹⁶ Tamtéž. s. 119.

⁹⁷ Tamtéž. s. 66.

⁹⁸ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. č. 4, Protokol pochval.

⁹⁹ Tamtéž. str. 263.

¹⁰⁰ Tamtéž. str. 301.

cenným členem polního četnictva. Za tuto službu mu byla udělena veřejná pochvala. Před svým návratem strávil ještě nějaký čas u zemského četnického velitelství pro Podkarpatskou Rus, kde mu bylo 14. srpna 1921 uděleno pochvalné vysvědčení a veřejná pochvala za následující činy: „Spolupůsobil s velikou obětavostí, horlivostí a pílí při znovuzavedení veřejného pořádku a uspokojivých poměrů ve svém obvodu, zjednal tam svým vytrvalým a úspěšným konáním a vedením služby úctu před zákonem a státní autoritou a upevnil v neblahé poválečné, politicky a nábožensky rozhárané době veřejnou bezpečnost osoby a majetku občanů této až dosud zanedbané a exponované součásti naší Republiky.“¹⁰¹

Pochvaly se dočkali i výkonní důstojníci. V hranickém oddělení byl kapitán František Růžička odměněn pochvalným vysvědčením za skvělé vedení bezpečnostní služby a důvtipné dopadení podvodných účetníků, kteří poškozené připravili o 150 000 korun.¹⁰²

Strážmistru Petru Vinklárkovi se dostalo nebývalé pocty, když byl při návštěvě maršála Focha v Československu roku 1923 dekorován bronzovou medailí cti. Zvláštností je, že do protokolu byl název této medaile uveden francouzsky jako „une medaille d'honneur eu bronze“.¹⁰³

8. Památník oddělení

Do památníků byly zapisovány informace o působení velitelů, obvodů, v nichž sloužili a také informace o důležitých událostech v daných obvodech. To, co každý jeden velitel považoval za důležité, se velmi často lišilo, a proto se liší i forma a obsah památníků. Jedno však zůstává stejné. Vždy je prvně zapsáno datum události, a pak méně či více obsáhlý popis dění.

Vzhledem k tomu, že památník byl očividně založen retroaktivně, máme k prvním událostem po založení Československa v obvodu oddělení Hranice jen torzovité informace. Dne 29. listopadu 1918 bylo ve Fulneku zřízeno okresní hejtmanství spolu s okresním četnickým velitelstvím, to vše pod záštitou přechodného pohraničního státu Sudetenland. Takové počínání bylo samozřejmě v rozporu se zájmy vznikajícího Československa. Fulnek byl nadále považován za jeden ze soudních okresů Nového Jičína, proto 13. prosince na Fulnecku zasáhlo československé četnictvo a obsadilo spolu s československými úřady zdejší velitelství a hejtmanství. Tím potíže na Novojičínsku neskončily. Dne 4. března 1919 byla v Novém Jičíně uspořádána demonstrace nespokojeného německého obyvatelstva proti kolkování peněz a pro nové Německé Rakousko. Protesty nakonec rozehnalo vojsko, přičemž

¹⁰¹ Tamtéž. str. 258.

¹⁰² Tamtéž. str. 312.

¹⁰³ Tamtéž. str. 313.

tři demonstranti byli postřeleni.¹⁰⁴ Ke střetu došlo na náměstí v Novém Jičíně, kde průvod 4 000 zdejších Němců vyjadřoval nespokojenost s tehdejšími poměry. Jak bezpečnostní složky, tak protestující Němci ve vyhrocené situaci použili palných zbraní.¹⁰⁵

Památník se ale už nezmiňuje o tom, že Fulnek obsadila Národní garda z Příbrami, a že českoslovenští úředníci a četnictvo do města přišli až poté.¹⁰⁶

Silvestr 1918 byl poznamenán požárem novojičínského lihovaru. Shořely 2 miliony hektolitrů lihu a škoda byla vyčíslena na 7 milionů korun. Požár byl způsoben neopatrností zlodějů. Čtrnáctiletý Josef Puchovský z Moravské Ostravy byl přistižen na místě činu.¹⁰⁷ Odhady dobového tisku však škodu vyčíslují na 4 tisíce hektolitrů lihu a 6 milionů korun. Obě periodika se ovšem shodují na tom, že čin spáchali dva pachatelé.¹⁰⁸

Mezi květnem 1919 a červencem 1922 došlo k 19 vraždám převážně loupežného charakteru. Za toto období při výkonu bezpečnostní služby zemřeli dva četníci. Prvním byl vrchní strážmistr František Vlkovský, který zahynul 27. dubna 1921 v Lipníku nad Bečvou, kde byl velitelem místní stanice od 1. března téhož roku. Tragická událost se odehrála při domovní prohlídce z krádeže podezřelých bratří Suchánkových.¹⁰⁹

František Suchánek se zamkl ve světnici a zahájil střelbu na do okna světnice nahlízejícího souseda Karla Chytila. Chytil byl poraněn a za ním stojící dvanáctiletý Jaroslav Venclík byl taktéž raněn. Mladík posléze raněním podlehl. Z neznámých příčin se na scéně objevila i sousedka Anna Holmová. Suchánek zastřelil i ji. Vlkovský se spolu se strážmistrem Karlem Jurkem přiblížil ke světnici ve snaze Suchánka zastavit. Ozbrojený pachatel byl ovšem rychlejší a Vlkovského zastřelil rovněž skrze okno. Následně byla telefonicky přivolána pomoc. Vedle lipenských četníků a posil z okolních stanic na místo dorazilo i 20 vojáků zdejší posádky. Po intenzivní přestřelce se z bytu Suchánka ozval tlumený výbuch. Poté palba ustala. Ukázalo se, že Suchánek spáchal sebevraždu za použití po domácku vyrobené bomby.¹¹⁰

Druhým zabitým četníkem byl strážmistr Jan Voborný ze stanice Rožnov. Dva slovenští dráteníci Jan Karysta a Petr Lisko jej 20. června 1922 zastřelili při běžné kontrole: „*Při prohlídce osobních průkazů tuláků jeden z nich vytáhl armádní pistoli a zasáhl strážmistra do*

¹⁰⁴ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. číslo 1, Památník, s. 16

¹⁰⁵ JÚROK, Jiří a kol.: *Nový Jičín. Historie, kultura, lidé*. Praha 2011. str. 231–232.

¹⁰⁶ TRAPL, Miloš: Komenského Fulnek, stručné dějiny města slovem i obrazem. Praha 1993. str. 24–25.

¹⁰⁷ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. číslo 1, Památník, s. 16

¹⁰⁸ *Ohromný požár lihovaru*. Večer: lidový deník, č. 1, 2. 1. 1919, s. 3. a *Velký požár lihovaru*. Nová doba. Orgán lidu pracujícího, č. 3, 3. 1. 1919, s. 2.

¹⁰⁹ Tamtéž. s. 16–17.

¹¹⁰ ZA v Opavě – Státní okresní archiv Přerov, Fond Četnická stanice Lipník nad Bečvou, poř. č. 01, památník. s. 17–18.

*prsou. Ten, ač těžce raněn, ještě se bránil, ale podlehl přesile“.*¹¹¹ Podle zápisu v památníku byli oba zatčeni a odsouzeni k smrti, což rozporuje publikace Otakara Lišky o trestech smrti v Československu, v níž o Janu Karystovi nebo Petru Liskovi nepadla ani zmínka.¹¹²

12. září 1922 došlo v Hranicích ke značným nepokojům. Demonstrace proti dávce z majetku převážně německých občanů se vymkla kontrole. Četnictvo si muselo přivolat na pomoc armádu.¹¹³

Na 20. listopadu 1923 připadá smrt vojenského pilota Karla Tkadlece nad Rožnovem. Rožnovský rodák zde prováděl: „se svým vojenským letadlem různé krkolomné kousky leteckého umění.“¹¹⁴ Desátník Tkadlec ignoroval naplánovanou trasu z Olomouce do Prostějova, z Prostějova do Přerova a z Přerova zpět do Olomouce, a místo toho se vydal směrem na Rožnov pod Radhoštěm, kde chtěl zapůsobit na obyvatele svého rodného města. Při jednom z manévruů však letadlu Spad S VII vypověděl motor a pilot nad strojem v malé výšce ztratil kontrolu. Místem nehody se stal zdejší hřbitov poblíž centra. Havárii přijela prošetřit i komise, která ale nezjistila příčinu závady.¹¹⁵

28. října bylo oslaveno pětileté výročí vyhlášení samostatné československé republiky. Četnictvo oddělení se zúčastnilo oslav. V červnu 1924 Hranice prvně navštívil prezident Masaryk. Kapitán Oskar Pluskal se s prezidentem osobně setkal na nádraží spolu s dalšími významnými hranickými činiteli.¹¹⁶

Rok na to se opět konaly oslavy osamostatnění Československa. Kapitán Oskar Pluskal měl před svými četníky proslov, poté se celý hranický sbor odebral na Žerotínovo náměstí, aby zde nastoupil spolu s hranickou vojenskou posádkou. Oslav 75. narozenin Tomáše Garrigua Masaryka se četnictvo hranického oddělení opět účastnilo.¹¹⁷

V srpnu 1925 značnou část oddělení zasáhla povodeň. Řeka Bečva se rozvodnila a poškodila domy, silnice, mosty i železniční tratě. Povodně zasáhly velké části politického okresu Valašské Meziříčí a také kus politického okresu Hranice. Velká voda nejvíce zasáhla obce v obvodech četnických stanic Lipník nad Bečvou, Bělotín, Malé Prosenice, Hranice,

¹¹¹ Databáze příslušníků padlých ve službě, Muzeum policie ČR, záznam Voborný Jan. Dostupné online na https://www.youtube.com/watch?v=hi_8us5TOZ4, staženo 31. 3. 2021

¹¹² LIŠKA, Otakar a kol.: *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989*, 2. vyd. Praha 2006.

¹¹³ Tamtéž. s. 17.

¹¹⁴ Tamtéž. s. 18.

¹¹⁵ Havárie a sestřely, záznam Pavel Krejčí. Dostupné online na <http://www.leteckabadatelna.cz/havarie-a-sestrelly/detail/673/>, staženo 31.3. 2021.

¹¹⁶ Tamtéž. s. 18.

¹¹⁷ Tamtéž. s. 18–19.

Hustopeče, Kelč, Drahotuše, Prostřední a Horní Bečva, Valašské Meziříčí, Zašové, Zubří, Choryně, Solanec pod Soláněm, Lešná a Valašská Bystřice.¹¹⁸

Dne 23. a 24. června 1928 obvod četnického oddělení opět navštívil prezident Masaryk. Tentokrát přijel automobilem spolu se svým doprovodem. Zdržoval se však pouze na Vsetínsku a Meziříčsku. Zastavil se ve Valašském Meziříčí, kde se setkal s představiteli zdejší politické správy a velitelem četnického oddělení, štábním kapitánem Alfonsem Ševčíkem. Poté pokračoval do Frenštátu pod Radhoštěm, odsud vyjel se svým doprovodem na Pustevny, kde se zúčastnil večerních oslav. Na Pustevnách strávil noc a posléze se vydal přes Frenštát, Rožnov a Valašské Meziříčí do Vsetína, kde jej vedle tamní politické správy uvítal i okresní četnický velitel, štábní kapitán výkonný František Růžička. Prezident pak pokračoval směrem na Vizovice a Zlín.¹¹⁹

O jeho bezpečnost se v obvodu oddělení staralo 180 četníků. K dispozici byly i dva motocykly četnické pátrací stanice z Nového Jičína. Trasa prezidenta byla rozdělena do 12 úseků, kdy v každém úseku velel jeden vrchní strážmistr. Celá akce byla po domluvě s místními politickými správami přímo pod taktovkou štábního kapitána Ševčíka.¹²⁰

Desetiletých oslav osamostatnění československého státu se četníci zúčastnili po boku armády. V lednu 1929 se velitelství ČO, OČV a četnické stanice přesunulo z nevyhovujících prostor v domě inženýra Jambora do tehdy moderní budovy pošty na Wilsonově třídě (dnes Tř. 1. máje).¹²¹

Zimní období na přelomu roku byla v důsledku nepříznivého počasí ovlivněna bezpečnostní služba. Teploty klesaly až pod 40 stupňů Celsia, kvůli sněhovým vánicím byly některé obce odříznuty od zbytku obcí v oddělení a zároveň byla místy přerušena železniční doprava. Mrazy se projevily i na úhynu divoké zvěře. Četníci měli potíže s nedostatečnou zimní výstrojí. Helmy se v těchto mrazech neosvědčily a zbraňové mazivo v karabinách zamrzalo. Z toho důvodu byly četnické obchůzky zkráceny a odpočinek po nich prodloužen.¹²²

25. července 1929 došlo k tragické události, když vrchní strážmistr František Matterna spolu se svou ženou zahynul při jízdě na motocyklu po srážce s automobilem. Jeho pohřbu se zúčastnilo 30 četníků spolu s velitelem oddělení, čestná rota vojska v počtu 40 mužů, vojenská kapela, četa legionářů a mnoho dalších.¹²³

¹¹⁸ Tamtéž. s. 19.

¹¹⁹ Tamtéž. s. 20.

¹²⁰ Tamtéž. s. 20.

¹²¹ Tamtéž. s. 21.

¹²² Tamtéž. s. 22.

¹²³ Tamtéž. s. 25.

7. dubna 1933 použili praporčík Mičulka a štábní strážmistr Zachar střelných zbraní na prehajícího zločince Holce. Holec byl podle informací lékaře raněn do nohy. 18. září pak štábní strážmistři Hynek a Kryl z četnické stanice Hranice zastavili střelnými zbraněmi nebezpečného zloděje Havrance z Polomi. Četníkům se taktéž podařilo zločince ranit do nohy. 17. dubna jistý zločinec Sojka na výzvu: „Stůjte, ruce vzhůru,“ odpověděl vytažením revolveru. Dřív než stihl na štábního strážmistra Arnošta Gisela vystřelit, byl sám zasažen četnickovou karabinou a na místě zemřel. Téhož roku dne 9. prosince vrchní strážmistr František Kočí v nutné obraně postřelil Františka Zdráhala do dutiny břišní, ten po operaci přežil. Posledním případem nutné obrany je případ strážmistra Bábeka, který se dne 16. března 1935 bodákem ubránil při útoku ze strany Josefa Žitníka. Sám přitom byl poraněn na 6 místech. Josef Žitník svým zraněním o den později podlehl.¹²⁴

Dne 2. ledna 1936 došlo ke zvýšení systemizovaný stav na 144 mužů. Každá z těchto stanic zvýšila své stavy o jednoho četníka: Potštát, Bělotín, Lipník nad Bečvou, Rožnov pod Radhoštěm, Valašská Bystřice, Horní Bečva, Solanec pod Soláněm, Vsetín a Halenkov. Dne 1. dubna byl stav v Solanci opět snížen o 1 četníka. Dne 15. března 1937 byl zvýšen stav stanic Lipník a Jablůnkov o 1 četníka a Rožnov o 2 četníky, čímž se celkový stav vyšplhal na 147. Dne 1. ledna byla zřízena stanice Valašská Polanka v okrese Vsetín se systemizovaným stavem 1+2. Zároveň došlo ke snížení stavů ve Vsetíně z 1+1+10 (vrchní strážmistr+praporčík+sbor strážmistřů) na 1+1+9. Dne 1. července téhož roku byla zřízena stanice Zubří se systemizovaným stavem 1+2 v okrese Valašské Meziříčí. Stav stanice Rožnov pod Radhoštěm byl snížen o 2 četníky na 1+1+6. Posledním záznamem byly změny systemizovaného stavu dvou stanic. Dne 1. srpna tak Potštát získal 1 četníka navíc, kdežto stanice Branky o 1 četníka přišla.¹²⁵

Posledními četníky ČO Hranice, kteří před uzavřením Mnichovské dohody zemřeli, byli štábní strážmistr Josef Knoll a strážmistr Rudolf Doležal ze stanice Hovězí v politickém okrese Vsetín. Josef Knoll byl dne 30. června 1937 spolu se strážmistrem Rudolfem Doležalem a obecním strážníkem Josefem Blinkou vyslán na prošetření případů vloupání. Podezřelými byli dle udání jejich strýce Josef a Jan Hrňovi. Při výslechu v domě Hrňových bratři zahájili na četníky střelbu z opakovacích pistolí. Oba strážmistři utrpěli těžká zranění. Doležal se proti Josefu Hrňovi bránil bodákem a zranil ho na paži, poté na útočníka ještě stihl vystřelit, ale minul. Josefu se následně podařilo zbraň četníkovi vyrvat z rukou. Knoll byl při pokusu o útěk sražen k zemi a zabit. Obecní strážník Blinka uprchl už při prvních výstřelech. Strážmistr

¹²⁴ Tamtéž. s. 29–30.

¹²⁵ Tamtéž. s. 30–35.

Doležal jej chtěl následovat, ale byl ve dveřích sražen k zemi a vlastním bodákem bodnut do krku. Josef Hrňa posléze pažbou znetvořil Doležalův obličej. Na místě ještě mrtvolu Knolla bratři obrali o pistoli se 6 náboji a prchli do lesů.¹²⁶

Ze strany četnictva pak došlo k intenzivnímu pronásledování vrahů v horách. To se nakonec ukázalo být bezvýsledné. Dne 26. července téhož roku ale bylo ženou pracující na poli v údolí Tisová v obvodu stanice Hovězí nalezeno tělo Josefa Hrni, jenž zde spáchal sebevraždu zastřelením. Dne 8. září pak manželka hajného v obvodu stanice Mariková, politický okres Považská Bystrica na Slovensku, našla roztahané lidské kosti a 2 opakovací pistole. Lebka kostry měla od pistole provrtané díry na spáncích. Odborným posudkem bylo zjištěno, že stejné zbraně bylo užito při vraždě Josefa Knolla. Dále bylo zjištěno, že Jan Hrňa spáchal sebevraždu ve slovenských lesích někdy na počátku července.¹²⁷

Dobový tisk poodhaluje další detaily trestného činu. Bratři dříve vykradli nádražní skladiště ve Vsetíně a taktéž měli na svědomí vyloupení výkladní skříně obchodníka se zbraněmi. Průběh celé události pak podle autora článku popsal sám Doležal, tou dobou těžce raněný. Doležal byl postřelen 6 ranami a Knoll 5 ranami.¹²⁸ Zemský úřad dokonce vypsal na zločince odměnu 3 000 korun.¹²⁹

Josefu Knollovi bylo 46 let a zanechal za sebou vdovu a 2 nezletilé syny. Rudolfu Doležalovi bylo 25 let a u sboru byl teprve druhým rokem.¹³⁰

Je více než evidentní, že představy různých velitelů o podstatných událostech se značně rozcházely. Všechny zápisy do roku 1925 byly napsány kapitánem Oskarem Pluskalem. Ten se při psaní zápisů zajímal hlavně o vraždy v oddělení, o demonstrace a také o problematiku znovunastolení pořádku po vyhlášení samostatného státu. Sám Pluskal se k oddělení dostal až jako pátý československý velitel v roce 1923, přičemž se ani neobtěžoval zapsat rytmistra Trelowského jako prvního velitele, naopak jej úplně vynechal. Spousta informací před rokem 1923 je tedy pouze torzovitá, což je s ohledem na události let 1918 a 1919 poněkud nešťastné. Dalším velitelem byl štábní kapitán Alfons Ševčík, který přikládal obzvláště velikou váhu ceremoniálům a oslavám. Zároveň čtenáře informuje o různých podmínkách, s nimiž se četnictvo při službě potýkalo. U zemřelého četníka se, narozdíl od ostatních velitelů, obsáhle zmiňuje o jeho pohřbu a na konci svého zápisu mu i vzdává hold. Štábní kapitán Voženílek byl

¹²⁶ Tamtéž. s. 32–33.

¹²⁷ Tamtéž. s. 34.

¹²⁸ *Bratři Hrňové doposud unikají spravedlnosti*. Moravská orlice, č. 154, 2. 7. 1937, s. 1. a *Hrozná vražda četníků na Valašsku*, Moravská orlice, č. 153, 1. 7. 1937, s. 1.

¹²⁹ *Na dopadení vrahů št. Strážmistra Knolla vypsána odměna 3 000 Kč*. Moravská orlice, č. 156, 4. 7. 1937, s. 1.

¹³⁰ Tamtéž. s. 34.

naopak velmi zaujatý nutnou obranou svých četníků. Po něm přichází kapitán Bečička rozepsal se nejvíce o smrti svých četníků. Detailně vykreslil celou událost a doložil k ní i fotodokumentaci místa činu a zemřelého Knolla včetně jeho fotky z předchozí služby. Dále se zmiňuje o změnách v systemizovaném stavu.

Zajímavým poznatkem je míra spolupráce mezi četnictvem a armádou. Je pochopitelné, že spolu vystupovali při nástupech a oslavách, ale jakási přirozená spolupráce v bezprecedentních situacích je překvapující. Například střelba v Lipníku, kdy bylo na pomoc vysláno 20 vojáků lipenské posádky. Je třeba mít na paměti, že jeden sbor spadl k ministerstvu vnitra, druhý k ministerstvu národní obrany, přesto vojáci v nouzi přispěchali svým kolegům na pomoc.

Někteří viděli význam své práce ve věcech správních, jiní naopak popisovali službu výkonnou. Jedno však měli všichni velitelé společné. Zabývali se ve svých zápisech oslavami a ceremoniály. Dávali si záležet na reprezentaci a udržování dobrého jména československého četnictva. Ať už se jednalo o pohřby četníků, oslavy státních svátků nebo připomínky dní pro místní lid významných. Četnictvo se jich vždy účastnilo a zabezpečovalo je. Správní důstojníci tak měnili pohled na četnictvo a distancovali se od tradice rakousko-uherského četnictva. Nejvíce se o polepšení této reputace v Hranicích zasloužil Alfons Ševčík.

9. Portáši, národní četníci?

Rakouské četnictvo, před válkou vážené a respektované, v průběhu války nejvíce utrpělo, vedle snížení počtu četníků a zhoršení jejich kvalifikace na reputaci. V očích lidí ztratilo svou vážnost a lidé si jej spíš než s bezpečnostní službou asociovali s rekvizicemi vypěstovaných potravin, vyhledáváním před válkou se skrývajících mladíků a obecným zanedbáváním povinností. O tom vypovídá i činnost okresních národních výborů proti četníkům. Někteří byli vyhnáni, jiní propuštěni, další dokonce zbiti. Netřeba zmiňovat, že dané akty byly s ohledem na recepční zákon protiprávní a motivované protihabsburskými náladami. Vyskytovaly se i individuální stížnosti na četnictvo ze strany občanů. Tyto stížnosti byly buďto s největší pravděpodobností oprávněné alespoň k prošetření, anebo se také mohlo jednat o vyřizování osobních účtů. Ať to bylo jakkoliv, interní kázeňské potíže si četníci v drtivé většině případů řešili v rámci vlastní struktury a není s podivem, že někteří velitelé se chtěli vyhnout tomu, aby byli osočováni z problémů sboru ve svém obvodu, a proto dané stížnosti ignorovali,

zamítli nebo si dávali obzvláště načas s jejich vyřízením. Celé situaci nepomáhá nedostatek četníků, jimiž by velitelé mohli nahradit propuštěné členy sboru.¹³¹

S takto pošramocenou autoritou a reputací četníci vstupují do dvacátých let a musejí ji budovat takzvaně od píky.¹³² Vidíme, že snaha se projevovala i u hranického oddělení, a to skrze účasti na pro stát významných svátcích a spolupráci s veřejnými spolky, armádou a místní politickou správou při přípravách oslav. Byl zde však jeden velitel, který pro reputaci sboru na Moravě učinil mnohem více než jeho prvorepublikoví předchůdci. Tím člověkem byl v té době štábní kapitán Alfons Ševčík (nar. 18. 9. 1894), legionář a veterán ruské fronty, který se vrátil do Československa 14. září 1920 v hodnosti poručíka.¹³³

Uvědomoval si potřebu ukotvení četnictva k tradici, jež bude u široké veřejnosti budit respekt a u četníků provázanost s historií svého státu. K tomuto účelu mu posloužil sbor portášů.

9.1. Historie sboru

Založení sboru předcházela napříč 17. stoletím krvavá historie. Valaši jako evangelíci třikrát za třicetileté války povstali proti katolickým silám. Dvakrát vystupovali jako spojenci Švédů. Nakonec byla na Valašsko vyslána vojska ze tří směrů, povstalce porazila a spousta z nich pronásledovala a popravila. Horský kraj pak zůstal v destabilizovaném stavu, kdy se zde objevila spousta lapků a zlodějů. Potřeba bezpečnostního sboru v horské oblasti byla poprvé vyslyšena roku 1638, kdy základě shody centrální moci i zemských úřadů vznikl sbor věrných Valachů, jenž měl nastálé situace na Moravě řešit. Jednalo se však pouze o sbor dočasný, který byl rozpuštěn po naplnění svého úkolu. Takto byli věrní Valaši povoláni za 17. století v 13 případech. Většinou na rok, nejdéle pak na 8 let. Definitivně byl sbor ustanoven roku 1717, kdy jejich organizace a financování spadalo pod císařskou moc. V průběhu 18. století bylo financování předáno zemským úřadům. Portáši též byli označováni jako fortáši či portovní. Hlavní výhodou sboru byl nábor z místního obyvatelstva, a dokonce z chycených lapků. Nikdo jiný se nevyznal v horském terénu lépe než výše zmínění.¹³⁴

Velitelem sboru byl poručík (Lieutenant, lidově lajtnant), v případě potřeby ho zastupoval šikovatel (Feldwebel, lidově felbáb) a pod nimi bylo 6 desátnictev. Desátnictvo

¹³¹ KLEČACKÝ, Martin: *Národní výbor a četnictvo: převzetí rakouského četnictva do služeb nového československého státu (1918–1920)*. in: *Moderní dějiny* 20, 2012, č. 2. str. 63–65.

¹³² KOLÁŘOVÁ, I. a KOLÁŘ, O.: Sociální postavení příslušníků československého četnictva. s. 91.

¹³³ Databáze legionářů, dostupná online na webu Vojenského ústředního archivu <http://www.vuapraha.cz/fallensoldierdatabase>, staženo 31. 3. 2021.

¹³⁴ DRÁPALA, Daniel: *Zemští portáši a zbojníci – dva protikladné fenomény moravských dějin 17. a 18. století*. In: http://portasi.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=64%3Azemti-portai-a-zbojnicki-dva-protikladne-fenomeny-moravskych-djin-17-a-18-stoleti&Itemid=101 (citováno 14.3. 2021)

sestávalo z 9 regulérních portášů a jednoho desátníka (Korporal). Portáši nosili ikonické valašky a spolu s nimi lana a ručnice na zákroky proti případným zločincům. Co sbor portášský nenosil, byla uniforma. Všichni portáši se mezi sebou totiž poznali. Dostávali stálý plat podle hodností, příplatky za rizikovou službu a odměny za dopadení zločince. Mimo chytání lapků pomáhali i s mařením pašeráctví na moravsko-uherské hranici. Další náplň jejich práce byla i účast na lokálních válkách. Valaši od portášského sboru se tak střetávali s Turky nebo Prusy. V průběhu Napoleonovy kampaně zajišťovali i průchod ruských vojsk. Roku 1830 byl sbor definitivně zrušen kvůli finanční náročnosti.¹³⁵

9.2. Ševčíkova práce

Poté, co se štábní kapitán nadchl pro portášský sbor, napsal o něm knihu, jež nese název *Portáši, národní četníci a ochránci Valašských hor*. Je věnována historii valašského lidu, obzvláště pak v 16. a 17. století, kde mimo různých válečných událostí popisuje i vznik věrných Valachů a později portášů, jejichž historii, organizaci, výstroji a výzbroji věnuje většinu své práce. Ve svém textu uvádí četné zdroje včetně Moravského zemského archivu, různých muzejních sbírek a sekundárních zdrojů. Kniha je opatřena ilustracemi i fotografiemi míst, výstroje a výzbroje portášstva. V knize i cituje pasáže z různých valašských kronik. Napříč celým dílem lze nalézt několik zmínek o podobnostech s československým četnictvem. Zmiňuje například portášskou jedli, kde se portáši střetávali, jako místo, kde četníci vzpomínají na své předchůdce, portáše.¹³⁶ Dále přirovnává československé četnictvo k portášům skrze podobnou povahu služby, kdy v době míru oba sbory podléhali civilní správě a ve válce udržovaly u sborů pořádek. Srovnává tím portáše a polní četnictvo.¹³⁷ Jako centrum portášské činnosti Ševčík zmiňuje Valašskou Bystřici, kde v domě „na kovárni“ žil velitel portášské stanice a v době Ševčíkově tam žil velitel zdejší četnické stanice a tři místní strážmistři před ním.¹³⁸ Neopomíná uvést, že služba portášská byla službou čestnou a její vykonavatelé požívali vážnosti.¹³⁹ Nejlépe nám Ševčíkovi pocity k portášům osvětlí závěr jeho knihy: „Československé četnictvo na Moravě pohlíží na portáše jako na svoje předchůdce stejného srdce a stejného národního cítění, jejich tradici si přisvojuje a sklání se s úctou před jejich

¹³⁵ DRÁPALA, Daniel: *Desátnictvo zemských portášů v Čeladné*. In: http://portasi.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=58%3Adesatnictvo-zemskych-porta-v-eladne&Itemid=101 (citováno 14.3. 2021)

¹³⁶ ŠEVČÍK, Alfons: *Portáši, národní četníci a ochránci valašských hor*. Vsetín 1930. str. 33.

¹³⁷ Tamtéž. str. 72.

¹³⁸ Tamtéž. str. 60.

¹³⁹ Tamtéž. str. 66.

památkou. Škoda, že mezi tradicí portášskou a četnictvem osvobozeného státu není i časové kontinuity.¹⁴⁰

12. července 1931 uspořádal Alfons Ševčík velkou oslavu na připomínku 100 let od zániku portášského sboru ve Valašské Bystřici. Vážnosti této události přidává i přítomnost zemského četnického velitele generála Vladimíra Putny, který byl zároveň protektorem akce. Hlavní náplní oslavy bylo odhalení opravených portášských hrobů, jež byly opraveny na náklady četnického oddělení Hranice za 5 000 korun. Při odhalení hrobů měl proslov generál Putna, poté převzal slovo štábní kapitán Ševčík a promluvil o historii sboru, po něm ještě promluvil zástupce muzejního spolku z Rožnova pod Radhoštěm a místní činitelé. Odpoledne byla prezentována hra „Portáši“ z pera spisovatele Čenka Kramoliše v provedení místního spolku Národní Jednota. Výtěžek z prodeje knihy o portáších měl jít na údržbu hrobů.¹⁴¹

Ševčík se i v památníku zmiňuje o důležitosti portášů pro československý četnický sbor a míní, že se tímto aktem četnictvo zapsalo na poli kulturním.¹⁴² Zprávy o portášském sboru se tak objevují v tisku a literatuře v konotaci s četnictvem nebo osobou samotného Ševčíka.¹⁴³

Když hranický velitel zjistil, kdo to byli portáši, pilně se věnoval jejich studiu, procestoval krajinu, aby navštívil pro portáše významná místa a poté, co našel zanedbané hroby portášů, ihned v nich viděl příležitost, jíž se chopil, nechal je opravit na náklady oddělení, vydal u té příležitosti knihu, zorganizoval slavnost a přesvědčil zemského četnického velitele, aby se jí zúčastnil. Odklání se tak od odkazu rakousko-uherského četnictva a přiklání se k odkazu bezpečnostního sboru portášů, o němž se doposud mezi valašským lidem vyprávějí veselé příběhy. Navíc se jednalo o sbor místní, doplňovaný pouze z Valachů a česky mluvící. Snažil se tedy o změnu chápání četníků v očích občanů i četníků samých tak, aby u jedněch získal většího respektu a u druhých povzbudil morálku.

10. Závěr

Vidíme, že československé četnictvo jako ozbrojená bezpečnostní složka zaznamenala za krátké období první republiky velký počet změn. Z téměř paralizovaného stavu za války se postupem času zotavilo a stalo se složkou moderní. Ať už se jednalo o postupné zavádění automobilů či pátracích stanic pro kriminalistické potřeby bezpečnostní služby, četníci se v tomto ohledu těšili podpoře.

¹⁴⁰ Tamtéž. str. 74.

¹⁴¹ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. číslo 1, Památník, s. 22–25.

¹⁴² Tamtéž. str. 22–25.

¹⁴³ *Oslava stoleté památky zrušení portášů*. Lidové noviny, č. 348. 14. 7. 1931, s. 2 a *Český lid. Sborník věnovaný studiu lidu československého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha 1931.

Těchto dvacet let u četnického oddělení v Hranicích nejlépe vystihuje termín profesionalizace. Rakouský systém, byť zajisté obratný ve sféře výkonné, poněkud zaostával ve sféře správní, na níž četnické velení i ministerstvo vnitra usilovně pracovali. Vidíme tak rozšíření sboru o několik hodností. To začíná postupným odchýlením od některých říšských hodností. Mezi ně řadíme například rytmisty a okresní inspektory. Nahrazovaly je standardizované hodnosti nižších důstojníků, tedy poručík, nadporučík a kapitán. Ty se dále dělily na výkonné a správní. Tato změna navýšila počet důstojníků a přesněji vymezila jejich působnost. Štěpení hodností neminulo ani mužstvo. Zavedení štábních strážmistrů usnadnilo proces povyšování a hodnost praporčíka zaručila mezičlánek mezi štábními strážmistry a vrchními strážmistry, kdy praporčíci vystupovali jako zástupci vrchních strážmistrů, čímž získávali cenné zkušenosti. Nárůst počtu štábních strážmistrů na úkor strážmistrů při ČO Hranice tak jde ruku v ruce s profesionalizací. Každý štábní strážmistr za sebou měl minimálně 10 let bezpečnostní služby.

Na přesunech mužstva jsme mohli sledovat vliv dění v celém Československu. Hned z počátku vidíme přísun četníků ze všech koutů bývalé říše, spolu s tímto přesunem bylo v prvních dvou letech přijato nejvíce četníků na zkoušku za dobu existence první republiky. Zároveň si nemůžeme nevšimnout přesuny zkušených četníků k polnímu četnictvu na Slovensko a do Podkarpatské Rusi, kde buďto pomáhají ve válce s Maďarskem, anebo se starají o běžnou bezpečnostní službu. Většina polních četníků se k ČO Hranice vrátí. Další vývoj provází postupný nárůst celkového počtu četníků až do roku 1926, kdy došlo k výměně PO Nový Jičín za PO Vsetín ve snaze o vytvoření srovnatelnějších oddělení. Od té doby nadále se četnictvo ČO Hranice profiluje jako sbor s letitými zkušenostmi tak, jak je to popsáno výše.

Druhá polovina této práce by se dala shrnout jako starost o image četnictva. Ať už to byla kázeň nebo reprezentace na veřejných událostech či dokonce uspořádání slavnosti z iniciativy někoho z řad četnictva, šlo o důležitou činnost, která byla instrumentální při budování reputace u veřejnosti. Příkladem mohou být poměrně tvrdé tresty za zdánlivé maličkosti nebo starost o národní tradici bezpečnostních sborů, již „zachraňoval“ mimo jiné Alfons Ševčík skrze usilovnou práci ve věci propojení odkazu Portášů s četníky.

Četnické oddělení tedy hrálo svou podstatnou roli ve vývoji četnictva jako celku a stálo jako most mezi správní a výkonnou složkou četnického sboru.

11. Resumé

This study is centred around organisational structure of Czechoslovakian gendarmerie between the years 1918 and 1938. Introductory section is dedicated to the description of

general organisational structure that was adopted over the years. One of the main focuses was the changes in structure and how they are projected into the reality of gendarmerie department in the town of Hranice. The study offers a dissected look into personnel changes throughout the years of department development.

Discipline and Esprit De Corps are mentioned in context of records held by the department. These are accompanied by according punishments or praises written into the records. The Digression part is about one officer's struggle for improving the image of his branch in the eyes of public through connecting the legacy of early law enforcement unit called Portášstvo to Czechoslovakian gendarmerie. This happened for two main reasons. Firstly, Portášstvo was a Moravian law enforcement unit with all its members speaking Czech and, secondly, Austrian gendarmerie had a bad reputation at the time.

Overall, the gendarmerie department in Hranice underwent series of changes that took gendarmerie branch from a worn-out decaying organisation with bad reputation back into its professional shape while also being well perceived by most of the public.

Seznam literatury a pramenů

11.1. Archivní prameny

Zemský archiv v Opavě

NAD 415 – Četnické oddělení Hranice

Státní okresní archiv Přerov

NAD 892 – OKRESNÍ ÚŘAD HRANICE, ČÁST 2. 1919-1937

NAD 1531 – Četnická stanice Lipník nad Bečvou

11.2. Tištěné prameny

HORKÝ, František: *Příručka: Schematismus a dislokace četnictva. Ročník 1925*. Kroměříž 1925.

ERHART, Josef: *Rukověť četnictva*. Praha 1937.

ŠEVČÍK, Alfons: *Portáši, národní četníci a ochránci valašských hor*. Vsetín 1930.

Český lid. Sborník věnovaný studiu lidu československého v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Praha 1931.

Kalendář četnictva 1928, Praha 1927.

Kalendář četnictva 1929, Praha 1928.

Kalendář četnictva 1930, Praha 1929.

Kalendář četnictva 1931, Praha 1930.

Kalendář četnictva 1932, Praha 1931.

Kalendář četnictva 1933, Praha 1932.

Kalendář četnictva 1934, Praha 1933.

Kalendář četnictva 1935, Praha 1934.

Kalendář četnictva 1936, Praha 1935.

Kalendář četnictva 1937, Praha 1936.

Kalendář četnictva 1938, Praha 1937.

11.3. Dobový tisk

Lidové noviny. (1931)

Večer: Lidový deník (1919).

Nová doba. Orgán pracujícího lidu. (1919)

Moravská orlice. (1937)

11.4. Seznam literatury

BARTOŠ, Josef, SCHULZ, Jindřich a TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960. Svazek VI. Okresy: Přerov, Hranice, Kroměříž*. Ostrava 1978.

BARTOŠ, Josef, SCHULZ, Jindřich a TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960. Svazek VII. Okresy: Valašské Meziříčí, Vsetín, Gottwaldov (Zlín)*. Ostrava 1980.

BARTOŠ, Josef, SCHULZ, Jindřich a TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960. Svazek XIV. Okresy: Opava, Bílovec, Nový Jičín*. Olomouc 1995.

BARTOŠ, Josef, SCHULZ, Jindřich a TRAPL, Miloš: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960. Svazek XV. Okresy: Frýdek-Místek, Český Těšín*. Olomouc 2000.

DLOUHÝ, Michal: *Století četnické kriminalistiky, historie kriminalistiky na území České republiky*. Cheb 2014.

GALAŠ, Radek: *Československé četnictvo 1918–1929*. Praha 2019.

JŮROK, Jiří a kol.: *Nový Jičín. Historie, kultura, lidé*. Praha 2011.

KLEČACKÝ, Martin: *Národní výbor a četnictvo: převzetí rakouského četnictva do služeb nového československého státu (1918–1920)*. in: *Moderní dějiny* 20, 2012, č. 2.

KLIMEK, Antonín: *Říjen 1918, vznik Československa*. Praha 1998.

KOLÁŘOVÁ Ivana a KOLÁŘ, Ondřej: *Sociální postavení příslušníků československého četnictva 1918–1938*. In: *český časopis historický*, 2015, č. 1.

KYNCL, Jan: *Historie dopravy na území České republiky*. Praha 2006.

LIŠKA, Otakar a kol.: *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989*, 2. vyd. Praha 2006.

MACEK, Pavel a Uhlíř, Lubomír: *Dějiny policie a četnictva I.: Habsburská monarchie (1526–1918)*. Praha 1997.

MACEK, Pavel a Uhlíř, Lubomír: *Dějiny policie a četnictva II.: Československá republika (1918-1938)*. Praha 1999.

PAZDERA, David: *Ve výzbroji C. a K. Armády v první světové válce*. Střelecký magazín, měsíčník pro zbraně, militárie a střelbu, č. 4, 1.4.1999.

SKOŘEPA, Miloš: *Lyžařský výcvik četnictva*. In: Almanach příspěvků VI. Konference policejních historiků. Praha 2007.

SPURNÝ, Miroslav: *Ve dne v noci podle zákoníku... Policisté a četníci v českých zemích do roku 1945*. Olomouc 2013.

TRAPL, Miloš: *Komenského Fulnek, stručné dějiny města slovem i obrazem*. Praha 1993.

VANĚČEK, Jiří: *Četnictvo na Olomoucku v letech 1918–1945*. Olomouc 2016.

11.5. Internetové zdroje

DRÁPALA, Daniel: *Desátnictvo zemských portášů v Čeladné*. In: http://portasi.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=58%3Adesatnictvo-zemskych-porta-v-eladne&Itemid=101 (citováno 14.3. 2021)

DRÁPALA, Daniel: *Zemští portáši a zbojníci – dva protikladné fenomény moravských dějin 17. a 18. století*. In: http://portasi.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=64%3Azemti-portai-a-zbojnici-dva-protikladne-fenomeny-moravskych-djin-17-a-18-stoleti&Itemid=101 (citováno 14.3. 2021)

Virtuální knihovna právních předpisů: *Říšská sbírka zákonů, č.1/1895*. In: <https://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html> (citováno 14.3. 2021)

Beck – online: *Zákon o četnictvu, č.299/1920*. In: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgiyf6mrzhewta> (citováno 14.3. 2021)

12. Přílohy

Příloha č.1: Vývoj systemizovaného stavu od listopadu 1918 až do března 1919

Příloha č.2: Vývoj systemizovaného stavu od dubna 1919 až do srpna 1920

Příloha č.3: Vývoj systemizovaného stavu od září 1920 až do prosince 1927

Příloha č.4: Vývoj systemizovaného stavu od prosince 1928 až do září 1938

Příloha č.5: Vrchní strážmistr František Vlkovský.¹⁴⁴

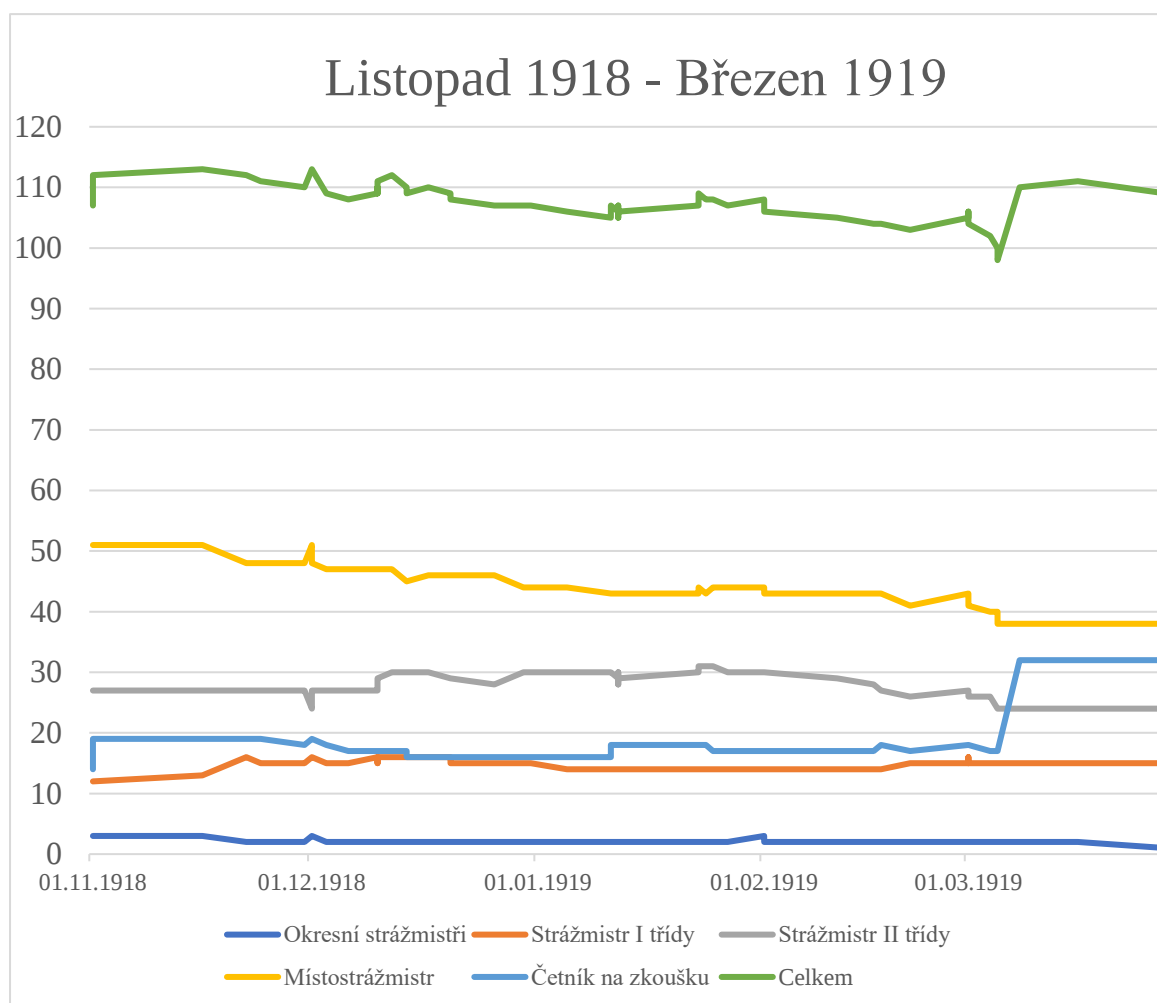
Příloha č.6: Havarované letadlo Spad S VII desátníka Tkadlce¹⁴⁵

Příloha č.7: Hlášení při nástupu četnictva u příležitosti oslavy 100 let od zániku Portášského sboru¹⁴⁶

¹⁴⁴ Databáze příslušníků padlých ve službě. In: <https://padli.muzeumpolicie.cz/> (citováno 10.4. 2021)

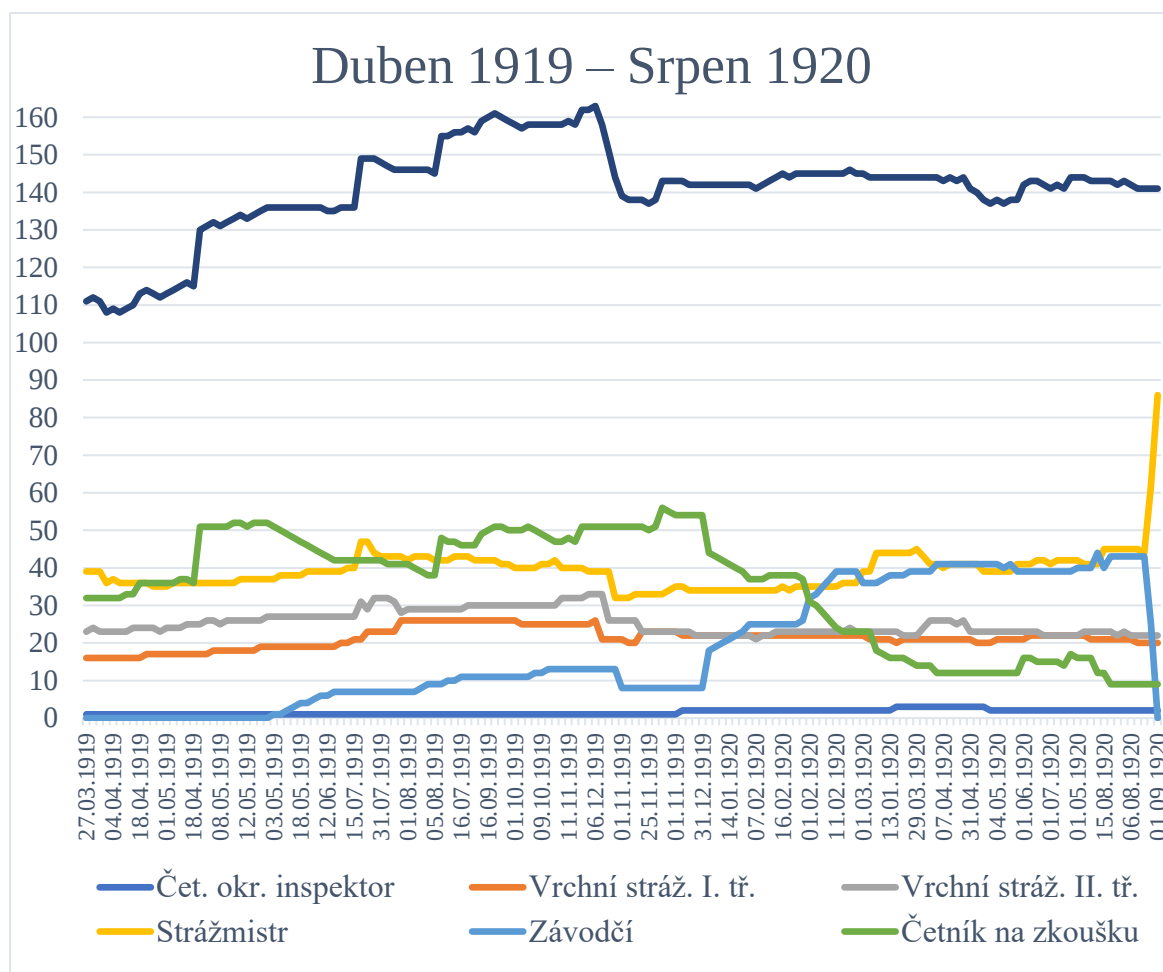
¹⁴⁵ Havárie a sestřely, záznam Pavel Krejčí. Dostupné online na <http://www.leteckabadatelna.cz/havarie-a-sestrelly/detail/673/>, staženo 31.3. 2021.

¹⁴⁶ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. číslo 1, Památník, s. 27.

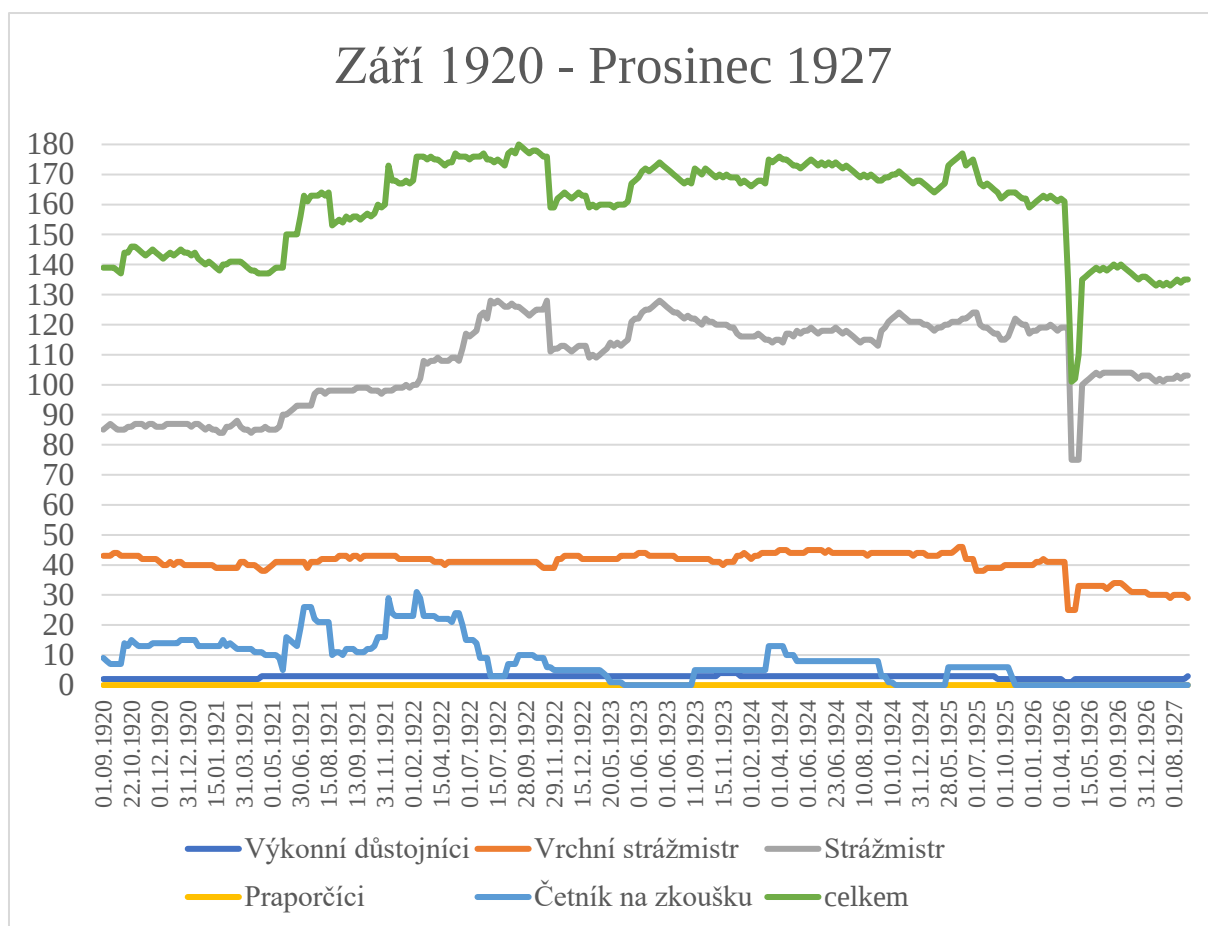

Příloha č.1: Vývoj systemizovaného stavu od listopadu 1918 až do března 1919

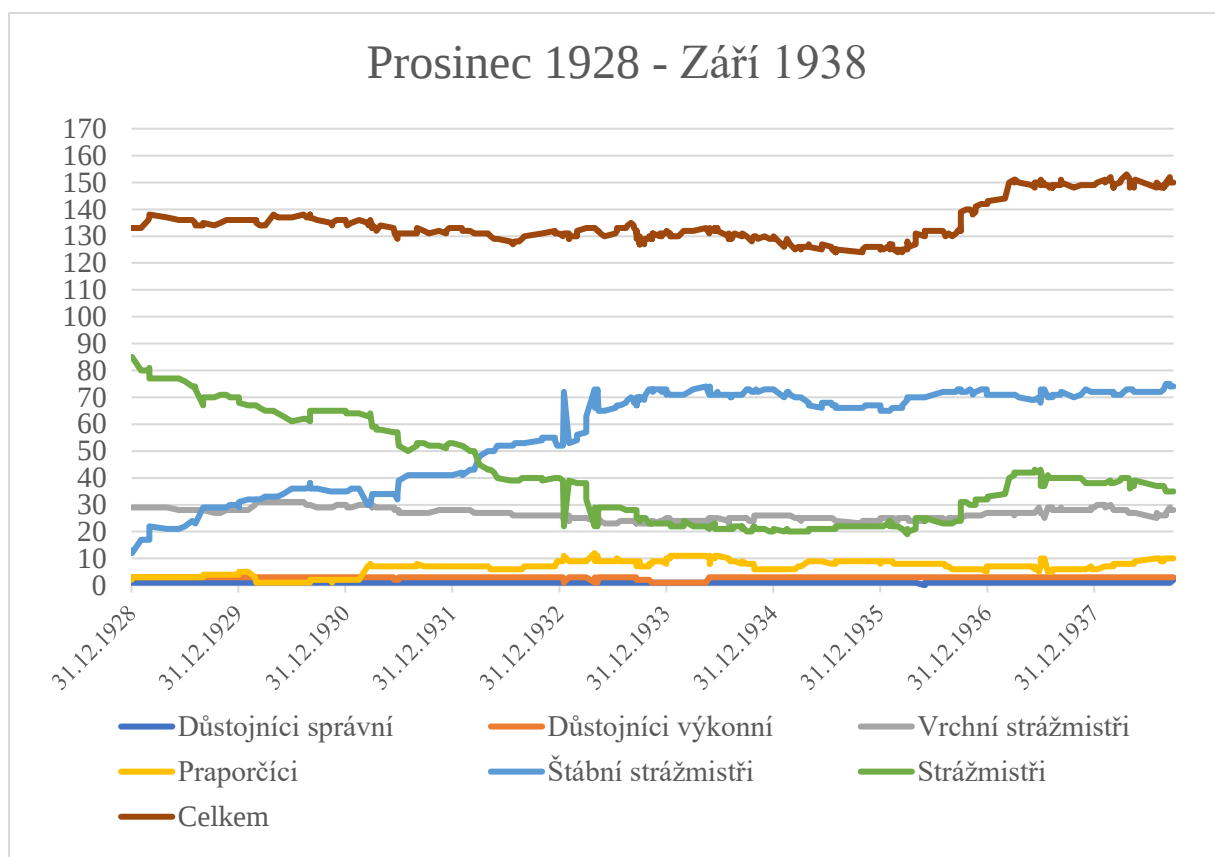
¹⁴⁷ ZA v Opavě – Pobočka Olomouc, Fond Četnické oddělení v Hranicích, inv. číslo 1, Památník, s. 33.

Příloha č.2: Vývoj systemizovaného stavu od dubna 1919 až do srpna 1920

Příloha č.3: Vývoj systemizovaného stavu od září 1920 až do prosince 1927

Příloha č.4: Vývoj systemizovaného stavu od prosince 1928 až do září 1938

Příloha č.5: Vrchní strážmistr František Vlkovský

Příloha č.6: Havarované letadlo Spad S VII desátníka Tkadlce

Příloha č.7: Hlášení při nástupu četnictva u příležitosti oslavy 100 let od zániku Portášského sboru

Příloha č.8: Štábní strážmistr Josef Knoll